

# Radboud University



## Timmert Joost eerder een keukenkast dan Loes?

Een onderzoek naar de gender- en etniciteitverdeling en genderstereotypes in een Nederlands als Tweede Taal boek

Carlijn van Herpt  
Studentnummer: s4598393

Bachelorscriptie Taalwetenschap  
Radboud Universiteit

Primair begeleiders: T. Redl, MA (Theresa) en M.S. van der Meulen, MA (Marten)  
Tweede lezer: Prof. Dr. H. de Hoop (Helen)

Datum: 30 juni 2018

## Voorwoord

Voor u ligt mijn Bachelorscriptie ‘Timmert Joost eerder een keukenkast dan Loes? Een onderzoek naar de gender- en etniciteitverdeling en genderstereotypes in een Nederlands als Tweede Taal boek’. Deze scriptie heb ik geschreven in het kader van het afronden van mijn Bachelor Taalwetenschap aan Radboud Universiteit Nijmegen. Via deze weg wil ik graag mijn primaire begeleiders, Marten van der Meulen en Theresa Redl, bedanken voor de goede begeleiding, de feedback, de tips die ze gaven en hun aanstekelijke enthousiasme. Ook prof. dr. Helen de Hoop wil ik bedanken dat ze bereid was om op het laatste moment nog mijn tweede lezer te zijn. Natuurlijk ben ik ook alle participanten die deel hebben genomen aan mijn experiment dankbaar voor het invullen van mijn enquête.

Juni 2018,  
Carlijn van Herpt

# Inhoudsopgave

<b>Voorwoord</b>	<b>ii</b>
<b>Samenvatting</b>	<b>1</b>
<b>1. Inleiding</b>	<b>2</b>
1.1. <i>Discriminatie en stereotypes</i>	2
1.2. <i>Onderwijs</i>	3
1.3. <i>Gender in lesboeken</i>	3
1.3.1. <i>Gender in L1-lesboeken</i>	3
1.3.2. <i>Gender in L2-lesboeken</i>	6
1.4. <i>Etniciteit in lesboeken</i>	7
1.5. <i>Stereotypes in voorbeeldzinnen en voornamen</i>	7
1.6. <i>Mijn onderzoek</i>	8
1.7. <i>Belang van mijn onderzoek</i>	10
<b>2. Methode inhoudsanalyse</b>	<b>11</b>
2.1. <i>Beschrijving van de dataverzameling</i>	11
2.2. <i>Beschrijving van de annotatie</i>	14
<b>3. Resultaten inhoudsanalyse</b>	<b>15</b>
3.1. <i>Gender</i>	15
3.2. <i>Etniciteit</i>	16
<b>4. Conclusie en discussie inhoudsanalyse</b>	<b>17</b>
<b>5. Methode experiment</b>	<b>18</b>
5.1. <i>Onderzoeksontwerp</i>	18
5.2. <i>Participanten</i>	18
5.3. <i>Materiaal</i>	19
5.4. <i>Data-analyse</i>	20
<b>6. Resultaten experiment</b>	<b>21</b>
6.1. <i>Algemene bevindingen</i>	21
6.2. <i>Indeling in categorieën</i>	26
<b>7. Conclusie en discussie experiment</b>	<b>32</b>
<b>8. Algemene conclusie en discussie</b>	<b>35</b>
<b>9. Referenties</b>	<b>37</b>
<b>10. Bijlagen</b>	<b>42</b>
10.1. <i>Bijlage 1 – Instructie experiment</i>	42
10.2. <i>Bijlage 2 – Gemiddelde scores van elk item</i>	44

## Samenvatting

In mijn scriptie heb ik onderzocht in hoeverre de verdeling van gender en etniciteit van voornamen die gebruikt worden in voorbeeldzinnen in het Nederlands als tweede taal (NT2) boek *Nederlands voor Anderstaligen* (L2) overeenkomt met de verdeling van gender en etniciteit in Nederlands lesboeken (L1) en in hoeverre deze verdeling representatief is voor de Nederlandse samenleving. Daarnaast heb ik onderzocht in hoeverre genderstereotypes in het NT2-boek tot uiting komen door het gebruik van een mannelijke of vrouwelijke voornaam in voorbeeldzinnen. Dit heb ik gedaan aan de hand van een inhoudsanalyse van het NT2-boek waarbij ik alle voornamen uit de voorbeeldzinnen geannoteerd heb voor etniciteit en gender. Wat betreft gender werden voornamen geannoteerd als man of vrouw en wat betreft etniciteit werden voornamen geannoteerd als Nederlands (autochtoon) of niet-Nederlands (allochtoon). De voorkomens van mannen en vrouwen (ook wel: genderverdeling) heb ik vergeleken met de voorkomens van mannen en vrouwen in lesboeken Nederlands voor Nederlandse middelbare scholieren (L1) en de Nederlandse samenleving in het jaar van uitgave van het NT2-boek (2011). Hetzelfde heb ik gedaan voor de voorkomens van autochtone en allochtone voornamen (ook wel: etniciteitsverdeling).

Uit de inhoudsanalyse is gebleken dat de etniciteitsverdeling in L1-lesboeken significant afweek van de etniciteitsverdeling in het NT2-boek. Het percentage Nederlandse voornamen was hoger in het NT2-boek dan in het L1-materiaal. Ook week de etniciteitsverdeling in het NT2-boek significant af van de etniciteitsverdeling in de Nederlandse samenleving van 2011. Het percentage Nederlandse voornamen in het NT2-boek was hoger dan in de Nederlandse samenleving van 2011. Wat betreft gender kwamen er zowel in de L1-lesboeken als in het NT2-boek iets meer mannelijke dan vrouwelijke voornamen voor, wat verklaart kan worden doordat de man de typische mens is (Hamilton, 1991; Silveira, 1980). In de Nederlandse samenleving van 2011 kwamen in tegenstelling tot in het NT2-boek juist minder mannen dan vrouwen voor. Het verschil tussen de genderverdeling in de Nederlandse samenleving van 2011 en de genderverdeling in het NT2-boek was dan ook significant.

Hier bovenop heb ik een experiment uitgevoerd waarbij 22 mannen (gemiddelde leeftijd = 21; standaarddeviatie = 2,67) en 40 vrouwen (gemiddelde leeftijd = 20,89; standaarddeviatie = 1,72) moesten beoordelen of een vrouwelijke of mannelijke voornaam beter in een zin paste. Als basis voor dit experiment nam ik een willekeurige selectie van 150 voorbeeldzinnen uit het NT2-boek. Het doel hiervan was om te bepalen of er naast gender bias ook genderstereotypes in het NT2-boek voorkwamen. Uit mijn experiment bleek dat genderstereotypes veel voorkomen in het NT2-boek. Activiteiten en eigenschappen die door mijn participanten als stereotiep mannelijk beoordeeld werden kwamen vaker met een mannelijke dan vrouwelijke voornaam voor in het NT2-boek. Andersom gold dat activiteiten en eigenschappen die als stereotiep vrouwelijk beoordeeld werden vaker voorkwamen met een vrouwelijke dan met een mannelijke voornaam. Dit bevestigde conclusies uit eerder onderzoek, waarin ontdekt werd dat activiteiten in lesboeken uitgevoerd werden door het traditionele geslacht; de vrouw zorgt voor het huishouden en de kinderen en de man brengt brood op de plank.

Aan de hand van mijn resultaten adviseer ik auteurs en uitgevers van NT2-boeken om bewust(er) om te gaan met het kiezen van mannelijke, vrouwelijke, allochtone of autochtone voornamen in voorbeeldzinnen en om je als schrijver zo min mogelijk te laten leiden door stereotypes en vooroordelen wat betreft gender en etniciteit. Lesmateriaal heeft namelijk een significant effect op de houding van leerlingen tegenover hunzelf, anderen en de maatschappij (Ndura, 2004) en schoolboeken zijn van grote invloed in het vormgeven van de houding en het gedrag van leerlingen tegenover gender (e.g. Blumberg, 2008; Cincotta, 1978; Jones, Kitetu, & Sunderland, 1997; Sunderland et al. 2001; Youdell, 2005).

# 1. Inleiding

## 1.1. Discriminatie en stereotypes

In een artikel in de NRC getiteld ‘Linda verkoopt meer hypotheek dan Ouafa’ (Dohmen, 13 april 2018) werd beschreven hoe werknemers met een buitenlands klinkende naam (ook al waren ze gewoon Nederlands) bij callcenters van hun werkgever hun naam moesten “vernederlandsen”, omdat ze dan meer zouden verkopen. Deze discriminatie op basis van iemands naam blijkt zich niet alleen bij callcenters voor te doen, maar bijvoorbeeld ook op de huizenmarkt. In een artikel van NOS (27 maart 2018) werd beschreven hoe mensen met een Nederlandse naam makkelijker aan een huis kwamen dan mensen met een buitenlandse naam. Dit toont aan dat wij Nederlanders niet zo tolerant zijn als altijd wordt gedacht en dat zelfs een voornaam op zich al genoeg is om iemand in een hokje te plaatsen.

Discriminatie op basis van voornamen komt niet alleen op het gebied van etniciteit voor, maar ook op het gebied van gender. Recentelijk verspreidt het concept ‘genderneutraal’ zich steeds meer in Nederland: op de Radboud Universiteit zijn er sinds het begin van 2017 genderneutrale toiletten te vinden, bij de Nederlandse Spoorwegen zijn ze vanaf 10 december 2017 van ‘Beste dames en heren’ overgestapt op ‘Beste reizigers’ en ook in veel onderzoeken kun je tegenwoordig bij de vraag ‘Wat is je geslacht?’ voor genderneutraal kiezen. Toch verraadt iemands voornaam vaak iemands geslacht, omdat veel voornamen nu eenmaal met mannen of vrouwen geassocieerd worden.

In het beleidsplan voor gendergelijkheid in Nederland (Europees Parlement, 2015) staat bovendien omschreven hoe genderstereotypes tot discriminatie kunnen leiden op het gebied van baanperspectieven. Onder genderstereotype versta ik “een eenzijdig en overdreven beeld van mannen of vrouwen dat herhaaldelijk gebruikt wordt in het dagelijks leven” (A Dictionary of Sociology, 2018). De Nederlandse overheid wil genderstereotypering bestrijden en heeft hiervoor de Nederlandse Sociaal-Economische Raad een advies laten uitbrengen over genderdiscriminatie op de arbeidsmarkt. Dit advies (SER, 2014) bestond uit aanbevelingen om genderdiscriminatie tegen te gaan.

De overheid is zich bewust van traditionele genderrollen, waarin de vrouw bijvoorbeeld typisch voor het huishouden en de kinderen zorgt en de man het brood op de plank brengt, en wil genderstereotypes bestrijden. Hiervoor is het naar mijn idee echter ook nodig dat een eventueel bestaande gender bias en genderstereotypes in lesboeken beperkt worden. Onder gender bias versta ik “een oneerlijk verschil in de manier waarop mannen en vrouwen behandeld worden door hun geslacht” (Cambridge Dictionary, 2018). Er is al veel bekend over gender bias en genderstereotypes in lesboeken, maar naar deze aspecten in Nederlands als tweede taal (NT2) boeken is nog geen onderzoek verricht. Dit is dan ook wat ik in mijn scriptie doe, maar om dit te kunnen bewerkstelligen dient er eerst onderzocht te worden in hoeverre er een gender bias bestaat in NT2-boeken en in welke mate genderstereotypes in NT2-boeken voorkomen. Ik vind het belangrijk dat auteurs van NT2-boeken zich bewust worden van eventuele genderstereotypes in de boeken om ze hopelijk zoveel mogelijk te laten verdwijnen in toekomstige uitgaves van NT2-boeken. Leerders van het Nederlands maken via een NT2-boek namelijk voor het eerst kennis met de Nederlandse samenleving en het is belangrijk dat deze kennismaking representatief is voor de maatschappij, ook op het gebied van gender en etniciteit.

In mijn scriptie zal ik me daarom richten op de representativiteit van gender en etniciteit in een woordenschatboek voor het leren van Nederlands als tweede taal. Zo kan ik bepalen of de personen die aan de hand van dit boek Nederlands leren via dit boek een representatieve weergave van de Nederlandse samenleving krijgen voorgeschoteld, of juist niet. Bovendien zal ik de representativiteit van gender en etniciteit in het NT2-boek vergelijken met dezelfde

representativiteit in Nederlands lesboeken voor de middelbare school, omdat er nog niet eerder een vergelijking tussen L1 en L2 data is gemaakt wat betreft de representativiteit van gender en etniciteit in lesboeken. Hierbij maak ik gebruik van materiaal dat ik tijdens mijn stage bij Marten van der Meulen (van januari tot en met maart 2018) heb verzameld. Tijdens deze stage heb ik me gericht op de representativiteit van voornamen wat betreft gender en etniciteit in Nederlands lesboeken voor Nederlandse middelbare scholieren van de eerste klas. Daarnaast zal ik in mijn scriptie aan de hand van een experiment onderzoeken in hoeverre genderstereotypes in hetzelfde NT2-woordenschatboek worden nageleefd door mannelijke of vrouwelijke voornamen die gebruikt worden in de voorbeeldzinnen.

In het vervolg van deze inleiding omschrijf ik ten eerste kort welke problemen er in het onderwijs spelen met betrekking tot een ongelijke genderverdeling. Vervolgens ga ik in op de genderverdeling en genderstereotypes in lesboeken en in vreemdetaallesboeken, op de etniciteitsverdeling in lesboeken en op stereotypes in voorbeeldzinnen. Hierna volgen de hoofdvragen en hypotheses en eindig ik de inleiding met het belang van mijn onderzoek.

## 1.2. Onderwijs

In 2010 bracht de Europese Commissie (Eurydice, 2010) naar buiten dat het probleem van een ongelijke genderverdeling in het onderwijs, hoewel in verschillende mate, in alle Europese landen bestond. Veel Europese landen pakten dit probleem aan door verschillende genderbeleidsplannen in te voeren waarmee traditionele genderrollen en genderstereotypes verminderd moesten worden. Uit hetzelfde rapport van de Europese Commissie (Eurydice, 2010) bleek ook dat er in veel landen geen eensgezinde lesmethode gebruikt werd in het onderwijs en dat er vaak een gebrek was aan goed nationaal ondersteuningsmateriaal. Het scala aan lesmateriaal waaruit scholen of leerkrachten op veel plekken zelf mochten kiezen was erg breed, wat ervoor gezorgd kon hebben dat sommige leerkrachten of scholen wellicht onbewust voor een lesboek kozen dat meer gender biased was dan een ander lesboek.

## 1.3. Gender in lesboeken

### 1.3.1. Gender in L1-lesboeken

In het onderwijs spelen lesboeken een grote rol in het beïnvloeden van de normen, waarden en standpunten van de leerlingen (e.g. Blumberg, 2008; Cincotta, 1978; Hsu, 1992; Jones, Kitetu, & Sunderland, 1997; Sunderland et al. 2001; Youdell, 2005). De afgelopen decennia is er dan ook veel onderzoek gedaan naar de inhoud van lesboeken in het onderwijs.

Al zo'n 40 jaar geleden werd er onderzoek gedaan naar de genderverdeling in lesboeken. Graham (1975) ontdekte dat in schoolboeken in de Verenigde Staten veel meer mannelijke dan vrouwelijke personages voorkwamen, ondanks dat dit geen correcte afspiegeling was van de samenleving. Destijds was het namelijk al zo dat er meer vrouwelijke dan mannelijke inwoners van de Verenigde Staten waren. In 1977 keken Britton en Lumpkin (1977) of er iets veranderd was in de genderverdeling in tekstboeken in vergelijking met boeken van voor 1970. Zij concludeerden dat het aantal vrouwelijke personages dat voorkwam in tekstboeken met enkel 2% was gestegen in vergelijking met boeken van voor 1970 en dat dit percentage tot 16% was gestegen in nieuwere edities. Absolute percentages van deze bevindingen zijn niet bekend.

Aan het eind van de 20e eeuw werd er ook veel onderzoek gedaan naar de genderverdeling in lesboeken. In deze tijd kwamen er in tekstboeken nog steeds meer mannen dan vrouwen voor, zo bleek uit onderzoek van onder andere Hellinger (1980), Porreca (1984) en Clarkson (1993). Hellinger vond dat meer dan 93% van de teksten in Engelse lesboeken die gebruikt werden in Duitsland mannelijke personages bevatte, maar dat minder dan 30% van de

teksten vrouwelijke personages bevatte. Het besef van deze oneerlijke man-vrouw verdeling in tekstboeken is groter geworden door de jaren heen en de weergave van vrouwen en mannen in de hierop volgende tekstboeken werd eerlijker verdeeld. Zo vond Clarkson zo'n dertien jaar later dat 45% van de mensen in Australische wiskunde lesboeken mannelijk was en 39% vrouwelijk. Onder welk geslacht de overige 16% van de mensen in de lesboeken viel is onbekend.

Niet alleen toonden studies aan het eind van de 20<sup>e</sup> en het begin van de 21<sup>e</sup> eeuw aan dat de verdeling van mannelijke en vrouwelijke personages in tekstboeken niet gelijk was, maar ook demonstreerden ze dat er veel genderstereotypes bestonden in tekstboeken (e.g. Cincotta, 1978). Vrouwen werden vaak in traditionele rollen geplaatst en hielden zich in tekstboeken grotendeels bezig met het huishouden en het opvoeden van de kinderen (Law & Chan, 2004). Bovendien werden vrouwen gerepresenteerd als liefdevol en emotioneel, terwijl mannen gerepresenteerd werden als agressief en competitief (e.g. Evans & Davies, 2000).

In de laatste paar jaar heeft er ook nog veel onderzoek plaatsgevonden naar de genderverdeling en genderstereotypes die bestonden in schoolboeken. Zo toonden Moser en Hannover (2014) aan dat er sprake was van een frequentiebias in Duitse schoolboeken uit de 21<sup>e</sup> eeuw. Zij concludeerden dat er zowel in de tekst als in de afbeeldingen in Duitse schoolboeken meer mannelijke dan vrouwelijke karakters gebruikt werden. Bovendien werden mannen en vrouwen opnieuw met traditionele activiteiten weergegeven. Zo voerden meisjes en vrouwen vaak activiteiten in en om het huis uit, terwijl jongens en mannen activiteiten op verschillende plaatsen uitvoerden.

Zelfs internationale organisaties, zoals UNESCO, hebben onderzoek gedaan naar tekstboeken van alle vakken op alle niveaus in Amerika, Azië en Europa (Michel, 1986). De meeste studies toonden aan dat er overal ter wereld weinig vrouwelijke personages voorkwamen in schoolboeken. In de schoolboeken kwamen in de vakgebieden van gezondheid en maatschappelijk werk echter wel meer vrouwen dan mannen voor. Bovendien bleek wederom dat vrouwen en mannen neergezet werden in traditionele rollen: vrouwen deden het huishouden en werden gezien als zwak, emotioneel en afhankelijk, maar mannen waren sterk op mentaal en fysiek gebied, hadden autoriteit en waren onafhankelijk (Brugeilles & Cromer, 2009).

In Griekenland zijn in het midden van de jaren 2000 als gevolg van deze bewustwording van een oneerlijke man-vrouwverdeling en het bestaan van genderstereotypes in tekstboeken nieuwe gender-gevoelige richtlijnen opgesteld vanuit het Ministerie van Onderwijs en de autoriteiten die betrokken waren bij dit Ministerie. Naar aanleiding van deze richtlijnen zijn er in 2006 grote aanpassingen gemaakt in de tekstboeken in Griekenland. Ballantine en Hammack (2011) en Gouvias en Alexopoulos (2016) concludeerden echter dat de inhoud van tekstboeken na deze aanpassingen nog steeds genderstereotypes bevatte. Gouvias en Alexopoulos keken in hun studie naar de inhoud van lesboeken Grieks die in Griekenland gebruikt werden in de derde klas van de lagere school. Op basis van deze inhoudsanalyses moesten zij vaststellen dat er nog steeds sterke genderstereotypes bestonden in de lesboeken van dat moment. Gouvias en Alexopoulos concludeerden ook dat er in de lesboeken veel meer mannelijke dan vrouwelijke personages voorkwamen. Bovendien hadden mannen verschillende beroepen en namen ze deel aan verscheidene sociale activiteiten of hadden ze excellerende taken in de politiek, economie, wetenschap en cultuur. Daarnaast hadden mannen vaker dan vrouwen een leidersfunctie. Vrouwen werden neergezet als gevoelig, bang en onzeker, terwijl mannen neergezet werden als stoer en strikt. Gouvias en Alexopoulos keken ook naar bijvoeglijke naamwoorden die gebruikt werden in combinatie met mannelijke of vrouwelijke personages. Zij vonden dat de adjectieven *slim*, *bekwaam* en *getalenteerd* vaker bij mannen voorkwamen en de adjectieven *goed*, *zwak*, *voorzichtig* en *vrolijk* vaker bij vrouwen. Dit kwam overeen met hoe vrouwen en mannen in de Griekse lesboeken werden afgebeeld.

De aanpassingen die in Griekenland in tekstboeken zijn gemaakt naar aanleiding van de gender-gevoelige richtlijnen verhielpen het probleem van een oneerlijke genderverdeling in tekstboeken in Griekenland dus eigenlijk niet. Wel kunnen de in Griekenland opgestelde gender-gevoelige richtlijnen gezien worden als een voorsprong op de genderbeleidsplannen die later in veel Europese landen werden ingevoerd na het rapport van de Europese commissie in 2010 (Eurydice, 2010). Eén land dat achterbleef op het gebied van de genderbeleidsplannen was Italië, omdat de kwestie van genderongelijkheid in het onderwijs daar geen grote zorg zou zijn. Biemmi (2015) concludeerde echter dat het niet helemaal correct was om te stellen dat genderongelijkheid in het onderwijs in Italië enkel een kwestie was en geen grote zorg. Zij ontdekte in haar onderzoek dat de verdeling van geslacht in Italiaanse schoolboeken verre van gelijk was en dat genderstereotypes ook in Italiaanse schoolboeken veelvuldig voorkwamen. Niet alleen kwamen mannen namelijk veel vaker voor dan vrouwen, maar ook werden vrouwen als minderwaardig neergezet. In deze Italiaanse schoolboeken werden vrouwen wederom afgebeeld als moeders die voor het huishouden en de kinderen zorgden, terwijl mannen als de kostwinner van het gezin werden afgebeeld. Tevens hadden mannen in de teksten wel vijftig verschillende beroepen, terwijl dit aantal voor vrouwen op vijftien bleef steken. Ook de activiteiten van de personages in verhalen bleken gebaseerd te zijn op traditionele man- en vrouwrollen. Verhalen waarin een meisje of vrouw de hoofdrol had speelden zich vaak binnenshuis en in het bijzijn van familie af. Verhalen waarin een jongen of man de hoofdrol had speelden zich vaker buitenshuis, in het openbaar of in een werkomgeving af. Net als uit andere onderzoeken al bleek, werden vrouwen in Italiaanse schoolboeken opnieuw als passief en als toeschouwers neergezet, terwijl mannen als avonturiers neergezet werden.

Een interessant aspect dat Biemmi (2015) ook vond was dat tegenovergestelde stereotypes bijna altijd voorkomen met vrouwen. Dit hield in dat op de momenten dat stereotypes juist ontkracht werden, dit vaker bij vrouwen voorkwam (zie 1 en 2) dan bij mannen (zie 3 en 4).

1. Gisteravond kwam Marie laat thuis van haar werk.
2. Inge weet niet hoe ze aardappelen moet koken.
3. Jan werkt niet zodat hij voor zijn kinderen kan zorgen.
4. Piet is al de hele middag bezig met stofzuigen.

Deze bevinding kwam overeen met die van Sleeter en Grant (2011). Zij vonden namelijk dat in tekstboeken die gebruikt werden tussen 1980 en 1988 voor groep 1 tot en met 8 in de Verenigde Staten vrouwen wel hier en daar niet-traditionele rollen werden toegewezen, maar dat dit eigenlijk niet voor mannen gebeurde. Zij concludeerden dat het niet acceptabel was voor mannen om afgebeeld te worden in traditioneel vrouwelijke rollen, zoals verpleegster of secretaresse, maar dat het omgekeerde voor vrouwen wel acceptabel was.

In Nederland probeert de overheid genderstereotypering te bestrijden en is er in 2015 een beleidsplan opgesteld voor gendergelijkheid (Europees Parlement, 2015). Naar mijn weten is er echter nog niet eerder onderzoek gedaan naar de genderverdeling in Nederlandse schoolboeken. In het kader van mijn stage bij Marten van der Meulen (van januari tot en met maart 2018) heb ik me hier dan ook in verdiept. Uit dit onderzoek bleek dat in Nederlandse lesboeken voor Nederlandse middelbare scholieren van de eerste klas meer mannelijke (51%) dan vrouwelijke voornamen (42,7%) voorkwamen. Een klein percentage van de voornamen bleek uniseks te zijn (6,3%).

### 1.3.2. Gender in L2-lesboeken

Genderstereotypes komen regelmatig voor in lesboeken en dragen er zo aan bij dat deze stereotypes in stand gehouden worden. De meest invloedrijke schoolboeken voor het overbrengen van genderstereotypes zijn taallessboeken, omdat deze boeken via hun taalgebruik meer dan andere schoolboeken indirect een *gendered* boodschap overbrengen op studenten (Hall, 2014; Iwata, 1997; Zipes, 1986).

Hartman en Judd (1978) vonden in hun studie naar lesboeken voor Engels als vreemde taal dat vrouwelijke karakters opnieuw veel minder vaak voorkwamen dan mannelijke karakters. Bovendien werden vrouwen gezien als minderwaardig en golden dezelfde stereotypes als in eerdere studies: vrouwen zorgden voor het huishouden en de kinderen. De mannen daarentegen deden onderhoud aan het huis en de tuin. Hartman en Judd zeiden hierover het volgende: “since sexist usage is built into our language habits, it is little wonder that textbooks, including ESL text, model this usage to their students” (1978: 390). Uit latere studies naar de genderverdeling in lesboeken voor Engels als vreemde taal bleken dezelfde bevindingen (Hellinger, 1980; Porreca, 1984).

Ritchie (2005) concludeerde ook dat de genderverdeling in schoolboeken niet gelijk was. Zij stelde vast dat in een Frans tekstboek voor Australische middelbare scholieren meer mannen voorkwamen in zowel de tekst als de illustraties. Bovendien werden mannen en vrouwen ook hier in traditionele omgevingen neergezet en hielden voornamelijk mannen zich bezig met culturele, politieke en wetenschappelijke aspecten. Vrouwen werden als emotioneel, onhandig en afhankelijk van mannen neergezet, terwijl mannen als intellectueel en avontuurlijk werden neergezet.

Recentelijk deed Hall (2014) nog onderzoek naar de afspiegeling van gender in Engels als vreemdetaalboeken die gebruikt werden in het middelbare schoolonderwijs in Iran. Hij ontdekte dat er nog steeds geen eerlijke verdeling tussen mannen en vrouwen bestond in de lesboeken en dat vrouwen na al die jaren nog altijd als minderwaardig werden neergezet.

Zelfs naar gendergelijkheid en stereotypes in docentboeken voor het Engels als tweede taal is onderzoek gedaan. Aydınoğlu (2014) stelde terecht dat het zeer belangrijk is dat de genderverdeling in docentboeken eerlijk verdeeld is, om zo gendergelijkheid door te zetten naar het echte leven. Zij zei dan ook dat de relatie tussen taal en gender bi-directioneel is: de genderverdeling beïnvloedt taal en taal beïnvloedt op zijn beurt de genderverdeling. Aydınoğlu vond dat Engelse docentboeken die gepubliceerd werden door het Turkse Ministerie van Onderwijs bewust waren van gender bias en dit zo veel mogelijk probeerden te voorkomen. Een belangrijke conclusie die Aydınoğlu uit haar onderzoek kon trekken was dat auteurs van lesboeken zich er zeker van bewust waren om genderstereotypes zo veel mogelijk te voorkomen. In een van de lesboeken in haar studie hadden de schrijvers van het boek namelijk geprobeerd om genderstereotypes zo veel mogelijk te vermijden door geen personages in en om het huis te plaatsen. Toch waren er in de studie van Aydınoğlu ook nog boeken die wel gender biased waren.

Onderzoeken keken tot nu toe regelmatig naar de genderverdeling en genderstereotypes in schoolboeken voor kinderen en jongeren. Er is nauwelijks onderzoek verricht naar de genderverdeling in lesboeken voor volwassenen en zeker niet voor vreemdetallessboeken voor volwassenen. Onderzoek dat wel is uitgevoerd voor lesboeken in het volwassenenonderwijs is uitgevoerd door Coles (1977). Coles was de eerste die een inhoudsanalyse uitvoerde op materiaal voor volwassenenonderwijs. Uit deze studie bleek dat mannelijke personages in het materiaal drie keer zo vaak voorkwamen als vrouwelijke personages. Genderstereotypes kwamen ook in dit volwassenmateriaal terug: vrouwen zorgden voor het huishouden en de mannen werkten als de kostwinner van het gezin in uitdagende beroepen of managementposities.

#### 1.4. Etniciteit in lesboeken

Over de verdeling van etniciteit en eventuele stereotypes op basis van etniciteit in lesboeken is veel minder bekend dan over de genderverdeling en genderstereotypes in lesboeken. Coles (1977) keek in zijn onderzoek naar de etniciteitsverdeling in lesmateriaal voor volwassenen; een aspect waar ik in mijn onderzoek ook kort naar zal kijken. Het bleek dat maar 13% van alle personages in het materiaal getint of latino was. Dit percentage kwam wel overeen met de etniciteitsverdeling in de samenleving. Qua etniciteit vond Coles ook stereotypes. Mannen waren vakkundiger dan vrouwen en niet-blanke vrouwen hadden vaak de rol van huishoudster of minnares. Niet-blanke mannen deden het enkel goed in relatie tot vrouwen. In het lesmateriaal bleken blanke mannen wat betreft macht en aanzien duidelijk boven vrouwen en niet-blanke mannen te staan. Bij de niet-blanke mannen die voorkwamen in de boeken bleken stereotypes zeer duidelijk een rol te spelen. In twee van de drie gevallen waren niet-blanke mannen namelijk bokser, wat in die tijd een typisch beroep voor niet-blanke mannen was, zo stelde Coles.

Deze bevindingen kwamen deels overeen met die van Yamada (2011). Uit dit onderzoek bleek dat in Engels als vreemdetallesboeken in Japan personages uit veel verschillende landen voorkwamen, maar dat ook hier niet-blanke mensen nauwelijks voorkwamen. Toch gaven deze lesboeken volgens Yamada de etnische diversiteit in de wereld weer. Er kwamen namelijk veel personages uit verschillende landen in de boeken voor. Inwoners van China, Australië, Canada, Amerika, Engeland, Frankrijk, Brazilië waren bijvoorbeeld allemaal vertegenwoordigd in de lesboeken.

#### 1.5. Stereotypes in voorbeeldzinnen en voornamen

In mijn onderzoek richt ik me specifiek op genderstereotypes in voorbeeldzinnen, omdat ik van mening ben dat voorbeeldzinnen een goede selectie bieden van de verschillende personages die in lesboeken gebruikt worden. In voorbeeldzinnen in syntaxis boeken is men over de jaren heen overgestapt op het gebruik van uniseksnamen (zoals *Pat* of *Chris*) in plaats van de standaard mannennaam *John* en de vrouwen naam *Mary* (Macaulay & Brice, 1997). Dit zou ervoor moeten zorgen dat er meer gelijkheid is wat betreft gender in syntactische voorbeeldzinnen. Macaulay en Brice (1997) toonden echter aan dat er nog steeds genderstereotypes en gender bias bestonden in syntactische voorbeeldzinnen.

Uit het onderzoek van Macaulay en Brice (1997) bleek dat mannelijke *nominal phrases* (NP) vaker voorkwamen in combinatie met intellectuele aspecten, zoals *slim zijn* of *lezen*. Bij vrouwelijke NP's was dit niet het geval. Ook bleek dat de mannelijke namen die in een boek het meest gebruikt werden vaker voorkwamen dan de vrouwelijke namen die in een boek het meest gebruikt werden. De meest gebruikte mannelijke naam was *Stefan* en die kwam twee keer zo vaak voor als de meest gebruikte vrouwelijke naam *Maja*. Bovendien werd de mannelijke vorm van het persoonlijk voornaamwoord (*he*) meer dan vier keer vaker gebruikt dan de vrouwelijke variant (*she*).

Macaulay en Brice (1997) stelden dat het boek *Syntax textbook*, een tekstboek voor leerders van syntaxis, genderstereotypes op het gebied van handelingen en beroepen uit de weg probeerde te gaan, maar daardoor deden vrouwen in de tekst nauwelijks iets. Op het moment dat vrouwen wel voorkwamen werden ze op een traditionele wijze geassocieerd met negatieve karaktertrekken zoals passiviteit, onbekwaamheid, dom zijn en roddelen. Veel constructies die gebruikt werden in het tekstboek dienden als stereotypes voor beide geslachten, waarbij mannen vaker een positieve en actieve rol invulden dan vrouwen.

De hierboven beschreven patronen bleken ook te bestaan in andere syntaxis tekstboeken. Om dit aan te tonen bestudeerden Macaulay en Brice (1997) tien andere veel gebruikte syntaxis tekstboeken die gepubliceerd waren tussen 1969 en 1994. Zij vonden dat

ook in deze boeken een bias bestond voor mannelijke *subjects* en *agents*. Opmerkelijk was dat het geslacht van de auteur van het boek hier een rol in speelde. Alle boeken met een mannelijke auteur toonden een male-bias, terwijl dit bij vrouwelijke auteurs minder het geval was.

Tevens bleek dat mannelijke personages in voorbeeldzinnen bijna twee keer zo vaak geassocieerd werden met intelligentie dan vrouwen. Bovendien oefenden vrouwen beroepen uit van een lagere status dan de beroepen die mannen uitoefenden. Zo waren vrouwen regelmatig leerkracht of secretaresse, maar waren mannen burgemeester, manager of ingenieur. Macaulay en Brice (1997) toonden aan dat mannelijke personages meer dan vijf keer zo vaak beroepen uitoefenden als vrouwen en dat de beroepen bovendien zeer stereotiep waren. Daarnaast waren voorbeeldzinnen waarin auto's voorkwamen enorm stereotiep, omdat mannen vaker met auto's geassocieerd werden dan vrouwen. Ook geweld kwam vaker voor bij mannelijke personages dan bij vrouwelijke. Romantiek en uiterlijk daarentegen waren onderwerpen die vaker voorkwamen bij vrouwelijke personages dan bij mannelijke.

Zoals ik al benoemde kan iemands voornaam iemands gender verraden en kan dit zorgen voor stereotypering en discriminatie. MacNell, Driscoll en Hunt (2015) lieten in hun onderzoek studenten de kwaliteiten van online docenten beoordelen. Dezelfde docent werd door het gebruik van mannelijke en vrouwelijke voornamen de ene keer neergezet als man en de andere keer als vrouw. De studenten beoordeelden het mannelijke karakter significant beter dan het vrouwelijke karakter, onafhankelijk van het daadwerkelijke geslacht van de docent, wat aantoont dat iemands voornaam inderdaad tot stereotypering en discriminatie op het gebied van gender kan leiden.

## 1.6. Mijn onderzoek

Gender bias en genderstereotypes komen dus in grote mate voor in lesboeken en voorbeeldzinnen. Er is weinig onderzoek verricht naar vreemdetaallesboeken voor volwassenen en naar Nederlands (vreemdetaal)lesboeken is naar mijn weten nog nooit onderzoek verricht. Daarom ga ik hiernaar kijken in mijn scriptie. Aan de hand van het onderzoek dat ik uitvoer voor mijn scriptie kan ik een uitspraak doen over het bestaan van gender bias en genderstereotypes in het Nederlands als Tweede Taal (NT2) boek *Nederlands voor Anderstaligen* uit 2011. Of er sprake is van gender bias en genderstereotypes in het NT2-boek zal ik in mijn scriptie onderzoeken aan de hand van een inhoudsanalyse en een enquête. Ten eerste zal ik alle voorbeeldzinnen met voornamen uit het NT2-boek verzamelen en vaststellen of de voornaam mannelijk of vrouwelijk is, om zo een beeld te krijgen van de genderverdeling in de lesboeken. Ten tweede bepaal ik van alle voornamen of de naam Nederlands (autochtoon) of niet-Nederlands (allochtoon) is, om een beeld te krijgen van de verdeling van etniciteit in de lesboeken. De gender- en etniciteitverdeling in het NT2-boek vergelijk ik met dezelfde verdeling in Nederlandse lesboeken en met dezelfde verdeling in de Nederlandse samenleving in het jaar van uitgave van het NT2-boek (2011). Mijn onderzoek is vernieuwend, omdat deze combinatie nog nooit eerder is gemaakt. Niet eerder is er namelijk een vergelijking gemaakt tussen de gender- en etniciteitverdeling van L1- en L2-lesmateriaal.

Hoofdvraag 1 staat centraal in het eerste deel van mijn onderzoek. Ik zal me hierbij richten op de genderverdeling en de verdeling van etniciteit, zoals duidelijk wordt uit deelvragen 1A en 1B.

### **Hoofdvraag 1:**

In hoeverre komt de verdeling van gender en etniciteit van voornamen die gebruikt worden in voorbeeldzinnen in het NT2-boek *Nederlands voor Anderstaligen* (L2) overeen met de verdeling van gender en etniciteit in Nederlands lesboeken (L1) en de Nederlandse samenleving?

**Deelvraag 1A:**

In hoeverre komt de verdeling van gender van voornamen die gebruikt worden in voorbeeldzinnen in het NT2-boek *Nederlands voor Anderstaligen* (L2) overeen met de verdeling van gender in Nederlands lesboeken (L1) en de Nederlandse samenleving?

**Deelvraag 1B:**

In hoeverre komt de verdeling van etniciteit van voornamen die gebruikt worden in voorbeeldzinnen in het NT2-boek *Nederlands voor Anderstaligen* (L2) overeen met de verdeling van etniciteit in Nederlands lesboeken (L1) en de Nederlandse samenleving?

Op basis van de bevindingen van eerdere onderzoeken verwacht ik dat in het L1- en L2-lesmateriaal meer mannelijke dan vrouwelijke voornamen zullen voorkomen. Zowel uit onderzoek naar L1-lesboeken als uit onderzoek naar L2-lesboeken bleek namelijk dat het percentage mannelijke personages hoger is dan het percentage vrouwelijke personages dat gebruikt wordt in de lesboeken. Ik verwacht om die reden geen grote verschillen in de genderverdeling tussen de Nederlands lesboeken (L1) en het NT2-boek *Nederlands voor Anderstaligen* (L2) te vinden.

Uit eerder onderzoek bleek ook dat de genderverdeling in lesboeken geen goede afspiegeling is van de samenleving. Graham (1975) vond bijvoorbeeld dat er meer mannen dan vrouwen in tekstboeken voorkwamen, terwijl dit in de maatschappij omgekeerd was. Ook Nederland kent iets meer vrouwelijke dan mannelijke inwoners. Naar mijn verwachting zullen er in het NT2-boek net als in het onderzoek van Graham meer mannelijke dan vrouwelijke personages voorkomen. Ik verwacht daardoor dat de genderverdeling in het NT2-boek niet goed overeen zal komen met de genderverdeling in de Nederlandse samenleving.

Wat betreft etniciteit verwacht ik dat het percentage allochtone voornamen in het L2-materiaal hoger is dan in het L1-materiaal, omdat het waarschijnlijker is dat allochtonen dit L2-materiaal gebruiken. Ik verwacht daarom dat auteurs van NT2-boeken bewuster omgaan met het selecteren van autochtone of allochtone voornamen in het boek. Toch verwacht ik niet dat het percentage allochtone namen extreem hoog zal zijn. Coles (1977) vond immers dat enkel 13% in het basis volwassenenmateriaal getint of latino was. Dit percentage was wel in overeenstemming met de etniciteitsverdeling in de samenleving. Om die reden verwacht ik dat de verdeling allochtone-autochtone voornamen in het NT2-boek overeen zal komen met de etniciteitsverdeling in de Nederlandse samenleving.

In het tweede deel van mijn onderzoek laat ik etniciteit achterwege en richt ik me enkel op gender, omdat het qua hoeveelheid werk niet mogelijk is om binnen het tijdsbestek van mijn Bachelorscriptie naar beide aspecten te kijken. In dit tweede deel onderzoek ik of er bovenop een mogelijke genderongelijkheid ook sprake is van een stereotiep beeld dat geschetst wordt van zowel vrouwen als mannen. Om dit te onderzoeken laat ik een willekeurige selectie van voorbeeldzinnen uit het NT2-boek in een enquête beoordelen op hoe genderstereotiep ze zijn. Op basis van de beoordelingen van proefpersonen kan ik vaststellen of de zinnen genderstereotypes bevatten. Door deze eventuele stereotype zinnen terug te koppelen aan de mannelijke of vrouwelijke voornaam die gebruikt werd in de voorbeeldzin kan ik een beeld vormen van genderstereotypes in het NT2-boek. Hoofdvraag 2 en deelvragen 2A en 2B staan hierbij centraal.

**Hoofdvraag 2:**

In hoeverre bestaan er genderstereotypes in voorbeeldzinnen in het NT2-boek *Nederlands voor Anderstaligen*?

**Deelvraag 2A:**

In hoeverre zijn de voorbeeldzinnen in het boek *Nederlands voor Anderstaligen* stereotiep mannelijk of vrouwelijk?

## Deelvraag 2B:

In hoeverre voldoet het geslacht van de voornamen die gebruikt worden in de voorbeeldzinnen in het boek *Nederlands voor Anderstaligen* aan de vastgestelde stereotypes die bestaan in de voorbeeldzinnen?

Dit houdt in dat ik graag erachter wil komen of voorbeeldzinnen die als stereotiep vrouwelijk beoordeeld worden ook met vrouwelijke voornamen voorkomen in het NT2-boek en of voorbeeldzinnen die als stereotiep mannelijk beoordeeld worden in het NT2-boek met mannelijke voornamen voorkomen.

Op basis van de conclusies uit eerdere onderzoeken verwacht ik dat genderstereotypes in een grote mate zullen terugkomen in het NT2-boek. Vrouwen zullen zich waarschijnlijk vaker bezighouden met het huishouden en de kinderen dan mannen. Mannen zullen leidinggevende functies hebben op het werk en vaker dan vrouwen onderhoud aan huis en tuin uitvoeren.

### 1.7. Belang van mijn onderzoek

Nog niet eerder is er een inhoudsanalyse van NT2-boeken uitgevoerd waarbij er gekeken is naar de verdeling van gender en etniciteit. Bovendien is er ook nooit gekeken naar de mate waarin genderstereotypes voorkomen in NT2-boeken. Ik ben van mening dat dit wel van groot belang is. Zoals uit verschillende onderzoeken bleek spelen genderongelijkheid en genderstereotypes namelijk een grote rol in de maatschappij waarin wij leven. Volgens Aydınoğlu (2014) is onderwijs een van de beste methodes om genderongelijkheid te verbeteren. Met name het lesmateriaal dat gebruikt wordt in het onderwijs is hierbij van belang. Schoolboeken hebben namelijk een grote invloed op het overbrengen van normen en waarden en in het vormgeven van de houding en het gedrag van leerlingen tegenover gender (e.g. Blumberg, 2008; Cincotta, 1978; Hsu, 1992; Jones, Kitetu, & Sunderland, 1997; Sunderland et al. 2001; Youdell, 2005). Bovendien heeft lesmateriaal een significant effect op de houding van leerlingen tegenover hunzelf, anderen en de maatschappij (Ndura, 2004).

Met name voor jonge leerders kan het effect van genderstereotypes en een ongelijke man-vrouw verdeling groot zijn. Porreca (1984) stelt dat seksisme in schoolboeken van grotere invloed kan zijn op jongere leerders van het Engels als vreemde taal, omdat zij nog minder wereldkennis en ervaring hebben. Hierdoor is het nog lastig voor ze om datgene wat ze lezen in twijfel te trekken. Jongere mensen zijn bovendien eerder geneigd om geschreven woorden te vertrouwen dan dat volwassenen dat doen. Porreca (1984) was niet de enige die dit betoogde; ook Aydınoğlu (2014) beargumenteerde vele jaren later waarom het effect van gender bias en genderstereotypes in lesboeken zo groot kan zijn op jonge leerders. Zij stelt dat met name die eerste blootstelling aan een vreemde taal voor leerders zeer belangrijk is, omdat dit ook de eerste keer is dat ze te maken krijgen met de cultuur van de taal. Bovendien zijn kinderen van jonger dan 7 jaar oud zeer vatbaar voor normen en waarden die op hen worden overgebracht. Tevens gaan kinderen er automatisch vanuit dat alles in lesboeken klopt. Het is daarom van groot belang dat zeker boeken die gebruikt worden voor een eerste blootstelling aan een vreemde taal zo min mogelijk gender biased zijn en zo min mogelijk stereotypes bevatten. Aydınoğlu erkent echter ook dat zolang genderdiscriminatie nog steeds bestaat in de maatschappij, gender bias ook altijd wel in enige mate aanwezig zal zijn in lesboeken.

Evenzo zijn Macaulay en Brice (1997) van mening dat het effect van stereotypes en gender bias in boeken een negatief effect kan hebben op de lezers. Zij zijn niet bekend met onderzoek dat is gedaan naar het effect van stereotypes en gender bias op de lezer, maar wel bleek uit eerder onderzoek (e.g. Kanarian & Quina, 1984; Hopp, Fennema, Frost, Hyde, & Ryan, 1990) bijvoorbeeld dat het stereotype dat wiskunde voor mannen is zorgt voor een

negatieve kijk van vrouwen op wiskunde. Ook toonde dit eerdere onderzoek aan dat seksistisch schrijven invloed kan hebben op de aantrekkelijkheid van bepaalde beroepen voor lezers.

Daarbij kan de taal die in het onderwijs gebruikt wordt er ook onbedoeld voor zorgen dat genderongelijkheid en genderstereotypes versterkt worden (Aydinoğlu, 2014). Ik ben daarom van mening dat het van groot belang is dat taal in lesboeken zo min mogelijk gender biased is. In mijn onderzoek sta ik stil bij de vraag in hoeverre Nederlands lesmateriaal gender biased is en genderstereotypes bevat. Ik hoop bij te dragen aan het bewustzijn van een eventuele gender bias en bestaande genderstereotypes in lesboeken, om dit in de toekomst mogelijk tegen te kunnen gaan.

## 2. Methode inhoudsanalyse

In deze methodesectie beschrijf ik eerst welke boeken ik gekozen heb voor de dataverzameling. Daarna ga ik in op welke data ik uit deze boeken verzameld heb en waarvoor ik geannoteerd heb.

### 2.1. Beschrijving van de dataverzameling

Voor deze scriptie heb ik lesboeken Nederlands voor moedertaalsprekers van het Nederlands (L1) vergeleken met lesboeken Nederlands voor tweedetaalleerders (L2). De L1-dataset, in eerder onderzoek door mij samengesteld, bestaat uit dertien lesboeken Nederlands voor het eerste leerjaar van de middelbare school. Hiervoor zijn de meest recente boeken van verschillende leerniveaus van de drie meeste bekende lesmethodes Nederlands gebruikt. *Tabel 1* geeft een overzicht van de boeken die ik gebruikt heb voor de dataverzameling van de L1-dataset.

*Tabel 1: overzicht van de gebruikte boeken voor de dataverzameling van de L1-dataset*

	<b>Methode</b>	<b>Niveau</b>	<b>Jaar van publicatie</b>
1	Nieuw Nederlands	Vmbo-kgt	2016
2	Nieuw Nederlands	Vmbo-t/havo	2016
3	Nieuw Nederlands	Havo/vwo	2016
4	Nieuw Nederlands	Vwo+	2016
5	Talent	Vmbo-kgt	2014
6	Talent	Vmbo-t/havo	2014
7	Talent	Havo/vwo	2014
8	Talent	Vwo/gymnasium	2014
9	Op Niveau	Vmbo-bk	2015
10	Op Niveau	Vmbo-kgt	2015
11	Op Niveau	Vmbo-t/havo	2015
12	Op Niveau	Havo/vwo	2015
13	Op Niveau	Vwo	2015

Voor de L2-dataverzameling heb ik in eerste instantie ook gekeken naar de drie meest gebruikte<sup>1</sup> Nederlands als Tweede Taal (NT2) lesmethodes en heb ik daarnaast het boek *Nederlands voor Anderstaligen* gebruikt (zie *Tabel 2*). Dit laatste boek verschilt van de andere

---

<sup>1</sup> Hiervoor is gevraagd aan dr. Jetske Klatter-Folmer (universitair docent Taalwetenschap aan de Radboud Universiteit) welke NT2-lesmethodes het meest gebruikt werden.

boeken, omdat het een boek is voor thematische woordenschat. *Nederlands voor Anderstaligen* heb ik gebruikt omdat dit boek voor NT2-leerders van elk opleidingsniveau geschikt is en er in dit boek enorm veel voorbeeldzinnen met voornamen staan. In mijn onderzoek heb ik de druk uit 2011 gebruikt, omdat dit boek voorhanden was.

*Tabel 2: Overzicht van de gebruikte boeken voor de dataverzameling van de L2-dataset*

	<b>Methode</b>	<b>ERK-Niveau</b>	<b>Opleidingsniveau</b>	<b>Jaar van publicatie</b>
1	Nieuwe Start!	A1	Laagopgeleiden	2006
2	Contact!	A1-A2	Hoogopgeleiden	2014
3	Taaltalent	A1	Middenopgeleiden	2014
4	Nederlands voor Anderstaligen	n.v.t.	n.v.t.	2011

Voor de dataverzameling heb ik gekeken naar voorbeeldzinnen, iets wat enkel eerder gedaan is door Macaulay en Brice (1997). In deze voorbeeldzinnen richt ik me specifiek op de voornamen, omdat voornamen een duidelijke indicatie geven van het gender en de etniciteit van een personage. Veel van de voorbeeldzinnen in het boek *Nederlands voor Anderstaligen* bevat een voornaam en dit geeft een goede indicatie van de genderverdeling van de personages die voorkomen in het NT2-boek.

Bij gebrek aan een bestaande definitie van *een voorbeeldzin* heb ik *voorbeeldzin* gedefinieerd als "een zin waarin een leerling of student een woord moet invullen (zie 1), iets in moet benoemen (zie 2) of iets in moet herkennen (zie 3)."

1. Nick en Esmee ... (hoeven) geen toetje.
2. Tijdens de wedstrijd / heeft / Luuk / zijn enkel / verstuikt.
3. Junilde kan prachtig (bw) zingen (zww).

De opbouw van de L2-lesmethodes verschilde van de opbouw van de L1-lesmethodes. Zo werden in de methode *Nieuwe Start!* aan het begin van het boek verschillende personen geïntroduceerd aan de lezer en werd er in het verloop van het boek voortdurend verwezen naar deze personen. Hierdoor werden er telkens dezelfde voornamen gebruikt in de voorbeeldzinnen, wat niet overeenkwam met de L1-dataset waarin verschillende voornamen in de voorbeeldzinnen werden gebruikt. Ook bij de L2-lesmethode *Taaltalent* werd er regelmatig één persoon geïntroduceerd in een eerste voorbeeldzin, naar wie vervolgens in de daaropvolgende voorbeeldzinnen werd gerefereerd. Bovendien bevatten de L2-lesmethodes gemiddeld minder voorbeeldzinnen in vergelijking met de L1-lesmethodes. *Tabel 3* geeft een overzicht van de lesmethodes en het gemiddeld aantal voorbeeldzinnen per lesmethode. Voor de L1 lesmethodes is er immers gebruik gemaakt van verschillende lesboeken per methode.

Tabel 3: Overzicht van het gemiddeld aantal voorbeeldzinnen per lesmethode

	<b>Lesmethode</b>	<b>Aantal voorbeeldzinnen (gemiddeld)</b>	<b>L1 of L2</b>
1	Nieuw Nederlands	219	L1-lesboek
2	Ta!ent	95	L1-lesboek
3	Op Niveau	81	L1-lesboek
4	Contact!	33	L2-lesboek
5	Nieuwe Start!	61	L2-lesboek
6	Taaltalent	130	L2-lesboek
7	Nederlands voor Anderstaligen	1129	L2-lesboek

In eerste instantie was ik van plan om de helft van de voorbeeldzinnen in het boek *Nederlands voor Anderstaligen* mee te nemen, om ongeveer een even grote L2-dataset als L1-dataset te krijgen. De L2-dataset met de voorbeeldzinnen uit de drie lesmethodes zou ik aanvullen met enkel de helft van de voorbeeldzinnen uit *Nederlands voor Anderstaligen*. Omdat de L2-lesmethodes qua aantal voorbeeldzinnen en het aantal verschillende eigennamen echter zo afweken van de L1-lesmethodes, heb ik besloten om uitsluitend het thematische woordenschatboek *Nederlands voor Anderstaligen* op te nemen in de L2-dataset. De hoeveelheid voorbeeldzinnen in dit boek en het aantal verschillende voornamen in deze voorbeeldzinnen kwam namelijk meer overeen met de voorbeeldzinnen in de L1-dataset. Alle voorbeeldzinnen uit dit boek zijn daarom opgenomen in de L2-dataset.

Dit boek *Nederlands voor Anderstaligen* was echter iets anders opgebouwd dan de boeken die gebruikt zijn voor de L1-dataverzameling. Het boek is enkel gericht op thematische woordenschat. Zoals in een woordenboek worden in dit boek de definities gegeven van woorden en wordt een woord geïntroduceerd aan de hand van een voorbeeldzin (zie *Afbeelding 1*). Een voorbeeldzin in dit NT2-boek kon geen zin zijn waarin een leerling of student een woord moest invullen of iets in moest benoemen, maar kon enkel een zin zijn waarin een leerling of student iets moest herkennen.

• de school [-scholen]	een gebouw waar je les kunt volgen Wat heb je vandaag op school geleerd?
< naar school gaan = op school zitten	les volgen in een school Jan gaat niet graag naar school. Sjef zit op school in Tilburg, omdat zijn vader daar leraar is.
de kleuterschool [-scholen] (B)	een school voor kleine kinderen tot 6 jaar Guusje gaat in september voor het eerst naar de kleuterschool.
de kleuterklas [-sen]	een klas voor kleine kinderen van ongeveer 2,5 jaar (B) of 4 jaar (NL) tot 6 jaar Mijn zusje gaat elke ochtend vrolijk naar de kleuterklas.
• de basisschool [-scholen]	een school voor kinderen tot 12 jaar Op de basisschool leer je lezen en schrijven.
de middelbare school	een school voor kinderen van 12 tot 18 jaar Karen geeft Engelse les op een middelbare school.
het college [-s]	school voor middelbaar onderwijs Ik ging vroeger naar het St-Aloysiuscollege.
het gymnasium [-sia/-slums] (NL)	een middelbare school waar je Grieks en Latijn kunt leren Mohammed zit op een gymnasium in Amsterdam.

Afbeelding 1: Voorbeeld van de opbouw van het NT2-boek

## 2.2. Beschrijving van de annotatie

Van alle voornamen in de voorbeeldzinnen heb ik het gender en de etniciteit bepaald. Wat betreft gender heb ik mannelijke namen geannoteerd als 1 (zie 5), vrouwelijke namen als 2 (zie 6) en uniseksnamen als 3 (zie 7).

5. Jeroen is bijna dertig jaar oud.
6. Katja is een veelbelovende, jonge kunstenares.
7. Op vrijdag hoeft Sam niet te werken.

Dit gebeurde op basis van gegevens van de *Nederlandse Voornamenbank*<sup>2</sup> van het Meertens Instituut. Een naam heb ik als uniseksnaam beoordeeld als minimaal 50 mannen en minimaal 50 vrouwen de naam volgens de *Nederlandse Voornamenbank* als eerste naam hadden of als het aantal mannen en vrouwen dat de naam als eerste naam had gelijk aan elkaar was. Na het selecteren van uniseksnamen op basis van dit criteria bleven er echter veel namen over waarbij ik zelf sterke intuïties over het geslacht van de naam had. Zo kwam de naam ‘Eliza’ in 2014 bij 637 mannen en 1736 als eerste naam voor, terwijl deze naam volgens mijn intuïties vrouwelijk was. Om die reden heb ik voor de uniseksnamen van de L1-dataset aan vijf medestudenten gevraagd om onafhankelijk van elkaar de namen te annoteren als man, vrouw of uniseks. De consensus die hiermee bereikt werd is toegepast op de uniseksnamen van de L1-data. Zo bleven er van de 78 unieke uniseksnamen nog 56 unieke namen over die ik als uniseks geannoteerd heb. Deze manier van consensus bereiken heb ik ook toegepast op de namen die voorkwamen in de L2-dataset.

Wat betreft etniciteit heb ik een onderscheid gemaakt tussen Nederlandse (autochtoon) en niet-Nederlandse (allochtoon) namen. Ik heb ervoor gekozen om dit onderscheid niet uit te breiden in bijvoorbeeld Marokkaanse of Turkse namen, omdat dit niet haalbaar zou zijn binnen het tijdsbestek van mijn Bachelorscriptie. Autochtone namen heb ik geannoteerd als 1 (zie 8) en allochtone namen als 2 (zie 9). Als de *Nederlandse Voornamenbank* aangaf dat de voornaam in meer landen dan enkel in Nederland voorkwam, dan heb ik de naam als internationaal (3) beoordeeld (zie 10). Volgens dit criterium waren voornamen als *Ali* en *David* ook internationaal. Dit was echter tegenstrijdig met intuïties van mij en mijn begeleider, waardoor alle internationale namen in de L1-dataset bediscussieerd zijn door de onderzoekers om op deze manier een consensus te bereiken. Zo bleven er van de 66 namen die ik als internationaal geannoteerd had nog 23 over. Deze manier van consensus bereiken heb ik ook toegepast op de namen die voorkwamen in de L2-dataset.

8. Joris heeft schoenmaat 42.
9. Mohammed zit op een gymnasium in Amsterdam.
10. Chris houdt van wandelen in de natuur.

Naast de annotatie van gender en etniciteit heb ik voor elke voornaam het aantal geboortes in het jaar van uitgave van het boek waarin de naam voorkwam opgezocht aan de hand van gegevens van de *Nederlandse Voornamenbank*. Op deze manier wilde ik een indicatie krijgen van de representativiteit van de voornaam in de Nederlandse samenleving.

---

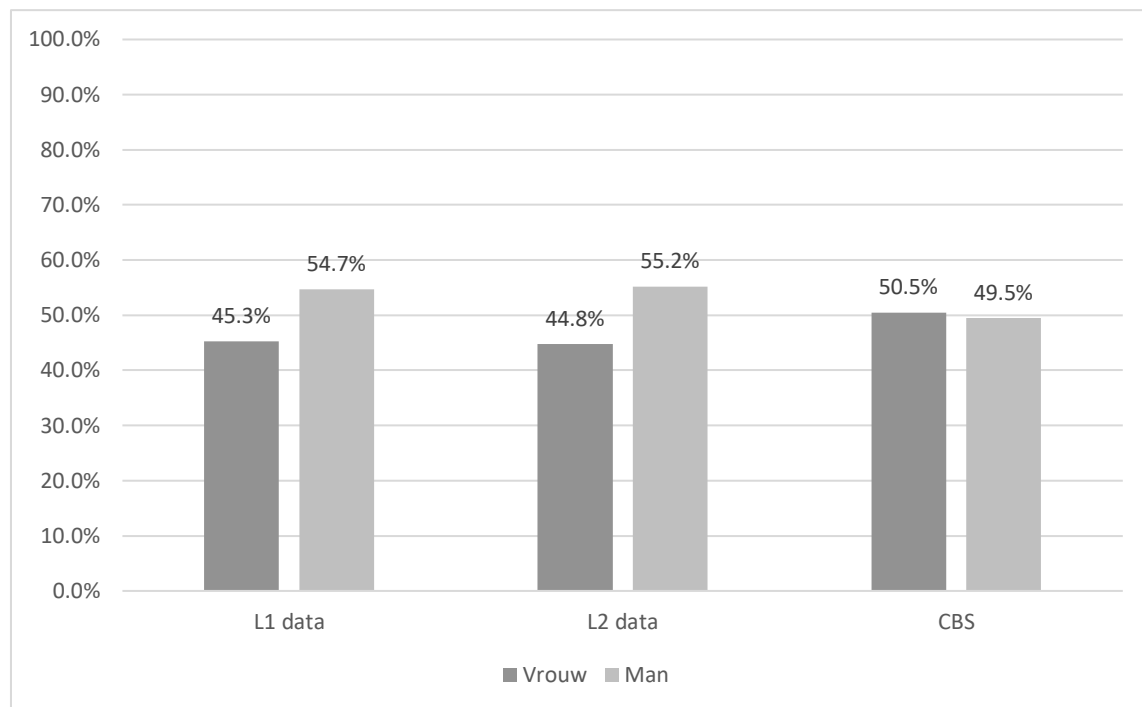
<sup>2</sup> <https://www.meertens.knaw.nl/nvb/>

### 3. Resultaten inhoudsanalyse

De voornamen die geannoteerd waren als uniseks ( $N = 18$ ) of internationaal ( $N = 16$ ) zijn uit de dataset gehaald, omdat het aantal voornamen dat onder deze groepen viel zeer klein was in vergelijking met de andere groepen. De L1-dataset bestond uit 1539 voorbeeldzinnen met 1752 voornamen, waarvan 764 voornamen enkel één keer in de dataset voorkwamen. De L2-dataset bestond uit 1129 voorbeeldzinnen met 1209 voornamen, waarvan 452 voornamen enkel één keer in de dataset voorkwamen. In het vervolg van deze sectie ga ik eerst in op de genderverdeling in het NT2-boek in vergelijking met de L1-dataset en de Nederlandse samenleving. Vervolgens doe ik hetzelfde voor de verdeling van etniciteit.

#### 3.1. Gender

Van de voornamen in de L1-dataset was 54,7% mannelijk en 45,3% vrouwelijk. Van de L2-dataset was 55,2% mannelijk en 44,8% vrouwelijk. Uit gegevens van het CBS<sup>3</sup> bleek dat 49,5% van de Nederlandse bevolking in 2011 mannelijk was en dat 50,5% vrouwelijk was (zie *Figuur 1*).



*Figuur 1: Genderverdeling in de L1-dataset, de L2-dataset en in de Nederlandse samenleving volgens het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) in 2011*

Uit een *two sample chi-kwadraat test* bleek dat de genderverdeling in de L1-data niet significant afweek van de genderverdeling in de L2-data,  $\chi^2(1, n = 2961) = 0,05, p > 0,05$ .

Uit een *one-sample chi-kwadraat test* bleek dat de verdeling van gender in de dataset en in de Nederlandse samenleving in 2011 significant van elkaar verschilden,  $\chi^2(1, n = 1209) = 15,55, p < 0,001$ . In de dataset werden significant meer mannelijke voornamen gebruikt in voorbeeldzinnen ( $n = 667$ ) dan op basis van gegevens van het CBS van de Nederlandse samenleving werd verwacht ( $n = 598,50$ ), standardized residual 2,80,  $p < 0,05$ . Het aantal vrouwelijke voornamen in de dataset ( $n = 542$ ) daarentegen was significant minder dan

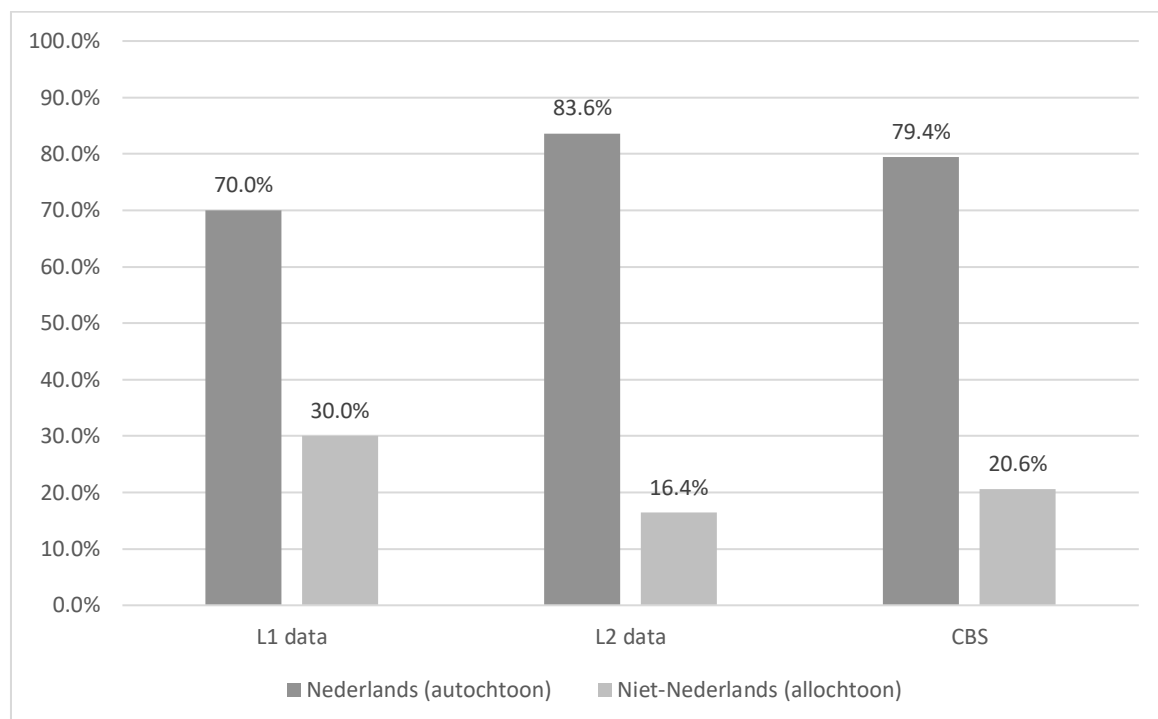
<sup>3</sup> <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/37296ned/table?ts=1523876645009>

verwacht werd op basis van de gegevens van het CBS ( $n = 610,50$ ), standardized residual -2,77,  $p < 0,05$ .

Omdat veel mensen bij het spreken over de genderverdeling in de samenleving uitgaan van een samenleving waarin 50% man is en 50% vrouw, heb ik gekeken of er significante verschillen bestonden tussen de genderverdeling in het NT2-boek en de genderverdeling in een samenleving waarin het percentage mannen en vrouwen gelijk aan elkaar is. Aangenomen dat de genderverdeling in de Nederlandse samenleving gelijk was, bleken de verdeling van gender in de dataset en in de Nederlandse samenleving significant van elkaar te verschillen,  $\chi^2(1, n = 1209) = 12,92, p < 0,001$ . In de dataset werden significant meer mannelijke voornamen gebruikt in voorbeeldzinnen ( $n = 667$ ) dan verwacht zou worden uitgaande van een samenleving waarin de helft van de inwoners man was en de andere helft vrouw ( $n = 604,50$ ), standardized residual 2,54,  $p < 0,05$ . Er werden bovendien significant minder vrouwelijke voornamen gebruikt in de voorbeeldzinnen in de dataset ( $n = 542$ ) dan verwacht zou worden bij een samenleving waarin de verdeling tussen mannen en vrouwen gelijk was ( $n = 604,50$ ), standardized residual -2,54,  $p < 0,05$ .

### 3.2. Etniciteit

In de L1-dataset was 70,0% van de voornamen autochtoon en 30,0% allochtoon. In de L2-dataset was 83,6% van de voornamen autochtoon en 16,4% allochtoon. De Nederlandse bevolking bestond in 2011 voor 79,4% uit personen met een Nederlandse achtergrond en voor 20,6% uit personen met een migratieachtergrond, zo bleek uit gegevens van het CBS<sup>4</sup> (zie *Figuur 2*).



*Figuur 2: Verdeling van etniciteit in de L1-dataset, de L2-dataset en in de Nederlandse samenleving volgens gegevens van het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) in 2011*

Uit een *two sample chi-kwadraat test* bleek dat de verdeling van etniciteit in de L1-data significant afweek van de genderverdeling in de L2-data,  $\chi^2(1, n = 2961) = 71,57, p < 0,01$ .

<sup>4</sup> <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/37296ned/table?ts=1523876645009>

Uit een *one-sample chi-kwadraat test* bleek dat de verdeling van etniciteit in de dataset en in de Nederlandse samenleving in 2011 significant van elkaar verschilden,  $\chi^2(1, n = 1209) = 13,18, p < 0,001$ .

Het aantal autochtone voornamen in de dataset ( $n = 1011$ ) verschilde niet significant van het aantal verwachte autochtone voornamen op basis van de bevolkingsgegevens van het CBS ( $n = 959,90$ ). Er was sprake van een tendentie, standardized residual 1,65,  $p > 0,05$ . Er waren significant minder allochtone voornamen ( $n = 198$ ) dan op basis van gegevens van het CBS werd verwacht ( $n = 249,10$ ), standardized residual -3,24,  $p < 0,05$ .

#### 4. Conclusie en discussie inhoudsanalyse

Aan de hand van de inhoudsanalyse van het NT2-boek *Nederlands voor Anderstaligen* is er bepaald in hoeverre de genderverdeling en etniciteitsverdeling van de voornamen die gebruikt werden in voorbeeldzinnen in het boek overeenkwam met de verdeling in Nederlands lesboeken (L1) en de Nederlandse samenleving. Mijn verwachting hierbij was dat er geen grote verschillen zouden bestaan in de genderverdeling tussen de Nederlands L1-lesboeken en het NT2-boek. Uit de analyse bleek inderdaad dat het verschil in de genderverdeling tussen het L1- en het L2-materiaal niet significant was. In zowel het L1 als L2-materiaal kwamen namelijk meer mannen dan vrouwen voor. Ook mijn verwachting dat de genderverdeling in het NT2-boek niet overeen zou komen met de genderverdeling in de Nederlandse samenleving kwam uit. Het bleek dat zelfs in een imaginaire samenleving waarin 50% van de inwoners mannelijk zou zijn en 50% vrouwelijk, de genderverdeling in het NT2-boek nog steeds significant afweek van de genderverdeling in deze imaginaire samenleving. In het NT2-boek was het percentage mannen namelijk hoger dan het percentage vrouwen, terwijl dit in de samenleving omgekeerd was. Dit resultaat kwam overeen met eerder onderzoek (Graham, 1975). De genderverdeling in het NT2-boek blijkt dus niet representatief te zijn voor de genderverdeling in de Nederlandse maatschappij. Ik ben van mening dat dit besef onder auteurs en uitgevers van lesboeken groter moet worden, zodat de genderverdeling in lesboeken in de toekomst een betere afspiegeling kan zijn van de genderverdeling in de maatschappij.

Het resultaat dat het percentage mannen in het L1- en L2-lesmateriaal hoger lag dan het percentage vrouwen kwam overeen met bevindingen uit eerder onderzoek (e.g. Britton en Lumpkin, 1977; Clarkson, 1993). Silveira (1980) gaf hier een verklaring voor aan de hand van hypothesen waarin ze beargumenteerde dat een man eerder gezien wordt als een persoon dan een vrouw en dat een persoon eerder gezien wordt als een man dan als een vrouw. Deze hypothesen werden getoetst door Hamilton (1991) en het bleek dat beide hypothesen konden worden bevestigd. De man wordt gezien als de typische mens en dit kan verklaren waarom het percentage mannen in mijn onderzoek zowel in de L1- als in de L2-data hoger lag dan in het percentage vrouwen.

Op het gebied van etniciteit verwachtte ik dat het percentage allochtone voornamen in het L2-materiaal hoger zou zijn dan in het L1-materiaal. Uit mijn resultaten bleek echter juist het tegenovergestelde: het percentage allochtone voornamen in het L1-materiaal lag significant hoger dan in het L2-materiaal. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de auteurs van het NT2-boek juist proberen om aan de hand van het lesboek een traditionele Nederlandse samenleving weer te geven, waarin voornamelijk Nederlandse voornamen voorkomen om de lezers die het NT2-boek gebruiken op deze manier kennis te laten maken met de Nederlandse maatschappij en de voornamen die in de maatschappij voor kunnen komen. Toch bleek uit mijn analyse dat de allochtoon-autochtoon verdeling in het NT2-boek niet representatief was voor de Nederlandse maatschappij. In tegenstelling tot mijn hypothese verschilde de allochtoon-autochtoon verdeling in het NT2-boek namelijk ook significant van deze verdeling in de Nederlandse samenleving van 2011. Wellicht is het weer willen geven van een echte

traditionele en ouderwetse Nederlandse maatschappij hiervoor een verklaring. Verder onderzoek is echter nodig om dit resultaat te kunnen verklaren.

Het NT2-boek dat ik heb gebruikt komt uit 2011 en is dus al zeven jaar oud. Het kan natuurlijk zo zijn dat de uitgevers of auteurs van het boek inmiddels bekend zijn met het gegeven dat de etniciteit- en genderverdeling in het boek niet overeenkomt met dezelfde verdeling in de Nederlandse samenleving. In 2017 is er een nieuwe druk uitgebracht van het boek *Nederlands voor Anderstaligen* en het is dan ook zeker aan te raden om in vervolgonderzoek te bestuderen of de gender- en etniciteitverdeling in deze nieuwe druk veranderd zijn. In het tijdsbestek van mijn Bachelorscriptie heb ik deze vergelijking tussen de druk uit 2011 en de druk uit 2017 helaas niet kunnen maken.

Zowel de gender- als etniciteitverdeling bleken dus niet representatief te zijn voor de Nederlandse samenleving. Uit veel onderzoek is gebleken dat er vaak naast een ongelijke genderverdeling in lesboeken ook veel genderstereotypes voorkomen in de lesboeken. Om te kijken of dit ook het geval was bij het NT2-boek heb ik een experiment uitgevoerd waarbij ik 62 participanten aan de hand van een vragenlijst liet beoordelen of een mannelijke of vrouwelijke voornaam beter in een zin paste. De zinnen die participanten moesten beoordelen kwamen uit het NT2-boek en aan de hand van het geslacht van de voornaam die in het NT2-boek in de desbetreffende zin werd gebruikt bepaalde ik of er genderstereotypes in het NT2-boek voorkwamen.

## 5. Methode experiment

In deze methodesectie beschrijf ik achtereenvolgend het onderzoeksontwerp van het experiment, de participanten die deel hebben genomen, hoe het materiaal eruitzag en hoe ik de data heb geanalyseerd.

### 5.1. Onderzoeksontwerp

De vraag die centraal stond in het experiment was in hoeverre er genderstereotypes bestaan in voorbeeldzinnen in het NT2-boek *Nederlands voor Anderstaligen*. Dit heb ik onderzocht aan de hand van een enquête waarin participanten voor een willekeurige selectie van 150 voorbeeldzinnen uit het NT2-boek moesten aangeven of een mannelijke of vrouwelijke voornaam beter in de zin paste. De afhankelijke variabele van de enquête was de score van de zin op een schaal van 1 tot 7. Hierbij stonden 1 en 7 voor helemaal vrouwelijk of helemaal mannelijk en stond 4 voor neutraal. De onafhankelijke variabele was het geslacht van de proefpersoon. Voor de richting van de schaal heb ik gecontroleerd: in de vrouw-man lijst (lijst 1) stond een score van 1 voor helemaal vrouwelijk en een score van 7 voor helemaal mannelijk. In de man-vrouw lijst (lijst 2) gold het omgekeerde. Bovendien heb ik rekening gehouden met de man-vrouw-verdeling over de twee lijsten heen.

### 5.2. Participanten

Om het onderzoek uit te voeren wierf ik participanten tussen de 18 en 30 jaar via sociale netwerken: daar werden ze via een link doorverwezen naar de online enquête. Dit leverde 62 participanten op, waarvan 40 vrouwen tussen de 18 en 26 jaar ( $M = 20,89$ ;  $SD = 1,72$ ) en 22 mannen tussen de 18 en 27 jaar ( $M = 21,00$ ;  $SD = 2,67$ ). Eén participant had het Duits als moedertaal, alle andere participanten waren moedertaalsprekers van het Nederlands. In totaal waren vijf participanten op het moment van het invullen van de enquête geen student. Twee vrouwelijke participanten zijn na proefpersoonanalyse uitgesloten van het onderzoek, omdat ze geen gebruik hadden gemaakt van de volledige schaal en alle items een score van 4 hadden

gegeven. Hierna bleven er enkel moedertaalsprekers van het Nederlands over. De participanten deden tussen de 10 en 25 minuten over het invullen van de enquête.

### 5.3. Materiaal

De online enquête heb ik opgezet in Qualtrics en begon met enkele vragen over de participanten zelf, zoals leeftijd, geslacht, moedertaal en opleidingsniveau. Na deze introductievragen kregen de participanten de instructie te lezen. Deze instructie is te vinden in Bijlage 1.

De items die ik heb gebruikt in het experiment zijn voorbeeldzinnen uit het boek *Nederlands voor Anderstaligen*. In totaal bevat dit boek 1209 voorbeeldzinnen en hier heb ik een willekeurig sample van 200 zinnen uit geselecteerd met behulp van Excel. Sommige van deze zinnen bevatten bijvoorbeeld een naamwoord dat mannelijk of vrouwelijk was, zoals ‘We hebben een zoon. Hij heet Peter.’ of ‘Susan is een briljante studente.’. Ik wilde de zinnen uit het boek in mijn experiment zo authentiek mogelijk houden en geen zelfstandig naamwoorden aan hoeven passen, waardoor ik ervoor gekozen heb om deze zinnen niet als items te gebruiken in het experiment. Ook zinnen waarin een eigenschap naar voren kwam die enkel aan één geslacht toebedeeld kon worden, werden niet meegenomen in de enquête. Voorbeelden hiervan waren de zinnen ‘Erika’s zwangerschap was zwaar. Ze had veel rugpijn.’ en ‘Anja is net bevallen van een zoontje.’. Elf van de 200 zinnen zijn uit de geselecteerde voorbeeldzinnen gehaald, omdat ze enkel specifiek naar een man of specifiek naar een vrouw konden verwijzen.

Zo bleven er nog 189 voorbeeldzinnen (113 met een mannelijke voornaam en 76 met een vrouwelijke voornaam) over, maar in het experiment zijn er enkel 150 zinnen meegenomen, zodat het experiment niet te lang zou zijn. Om de sample van 150 zinnen representatief te laten zijn voor alle zinnen in het NT2-boek heb ik bovendien de genderverdeling van het boek terug laten komen in het experiment. In het boek bevatten 55,2% van de zinnen een mannelijke voornaam en 44,8% een vrouwelijke voornaam. Met behulp van de randomfunctie in Excel heb ik uit deze selectie van 189 voorbeeldzinnen daarom 83 zinnen (55,2%) met een mannennaam en 67 zinnen (44,8%) met een vrouwennaam geselecteerd. Deze zinnen zijn in een willekeurige volgorde gezet. Alle voornamen in de zinnen zijn vervangen door \_\_\_\_\_. Alle voornaamwoorden waaruit het geslacht af te leiden was zijn vervangen door hij/zij, hem/haar of zijn/haar.

De enquête zelf bestond uit 150 voorbeeldzinnen die elk een streepje (\_\_\_\_) bevatten. Op de plek van het streepje kon een mannelijke of vrouwelijke voornaam ingevuld worden. De participanten kregen de taak om op een schaal van 1 tot 7 aan te geven hoe gepast zij een mannelijke of vrouwelijke voornaam vonden op de plek van het streepje in de zin. Fillers waren niet van toepassing in het experiment.

Er bestonden twee versies van de enquête. Bij de ene versie stond het meest linkse bolletje op de schaal voor volledig vrouwelijk en het meest rechtse bolletje voor volledig mannelijk (lijst 1). Bij de andere versie was het omgekeerde het geval (lijst 2). Bij beide versies stond het middelste bolletje voor neutraal en lieten de tussenliggende bolletjes de participanten toe om hun antwoord te nuanceren. Deze twee versies werden willekeurig verdeeld over de proefpersonen en zoals te zien is in *Tabel 4* was deze verdeling van de versies gelijk verdeeld over de participanten.

Tabel 4: Tabel met de verdeling van de proefpersonen en hun geslacht over de versies

	Lijst 1 (vrouw – man)	Lijst 2 (man – vrouw)
Aantal mannelijke proefpersonen	11	11
Aantal vrouwelijke proefpersonen	20	20
Totaal aantal proefpersonen	31	31

Een voorbeeld van een testitem in beide versies is te vinden in *Afbeelding 2* en *Afbeelding 3*.

\_\_\_ kan niet werken door zijn/haar zwakke gezondheid.



*Afbeelding 1: Voorbeeld van een testitem in man-vrouw versie*

\_\_\_ studeert medicijnen aan de universiteit.



*Afbeelding 2: Voorbeeld van een testitem in vrouw-man versie*

#### 5.4. Data-analyse

Na de dataverzameling heb ik een proefpersoonanalyse uitgevoerd. Dit hield in dat ik alle scores per participant bekeken heb. Als een participant alle 150 items dezelfde score had gegeven, heb ik deze participant uitgesloten van de analyse omdat de participant dan geen gebruik had gemaakt van de volledige schaal. Er bleken twee participanten te zijn die alle items een waarde van 4 gegeven hadden en deze participanten heb ik daarom uitgesloten van de analyse. Daarnaast heb ik een itemanalyse uitgevoerd. Hierbij heb ik gekeken of er niet een item was dat uitzonderlijk hoog of laag scoorde om redenen die niets te maken hadden met de experimentele manipulatie, zoals een typefout. Uit deze analyse bleek dat er per item verschillende scores waren en dat er geen uitzonderlijk hoge of lage scores van items waren om redenen die niets met de experimentele manipulatie te maken hadden. Er hoefden dan ook geen items verwijderd te worden uit de analyse.

Na de proefpersoonanalyse bleven er nog 22 mannen (gemiddelde leeftijd = 21,00; standaarddeviatie = 2,67) en 38 vrouwen over en om de verdeling van geslacht onder de participanten gelijk te houden zijn er willekeurig 22 vrouwelijke participanten (gemiddelde

leeftijd = 20,68; standaarddeviatie = 1,39) geselecteerd waarvan ik de data meegenomen heb in de analyse.

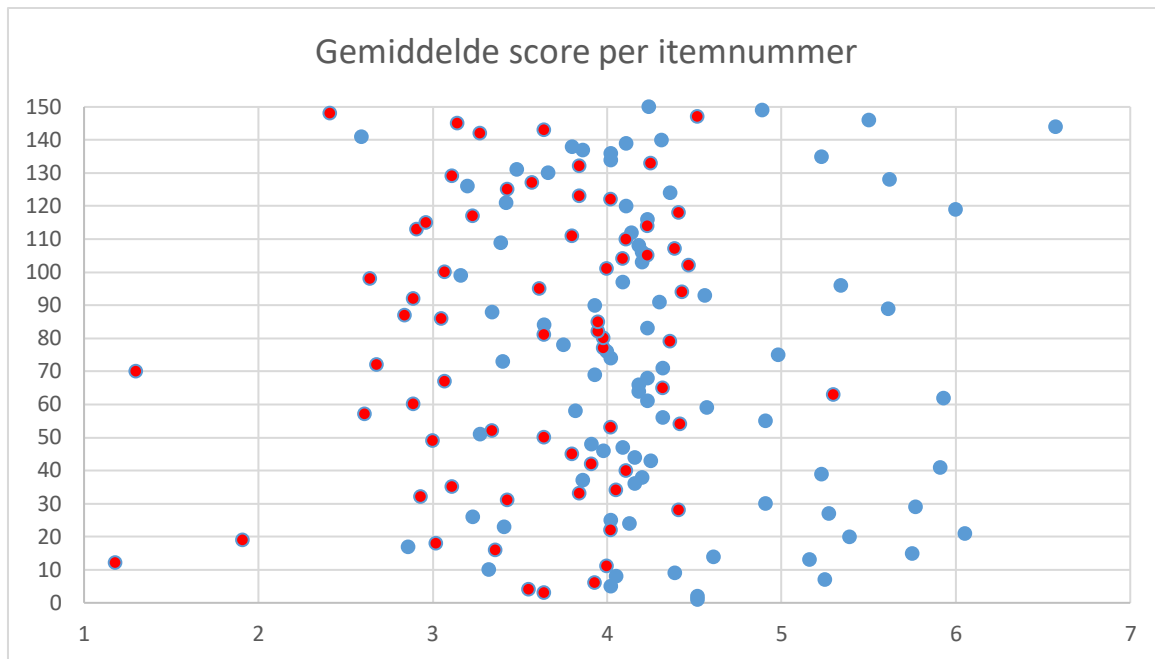
De gehanteerde uitkomstmaat was de gemiddelde score die de participanten toekenden aan een item. Deze score was op een zevenpuntsschaal, waarbij 1 en 7 stonden voor of helemaal vrouwelijk of helemaal mannelijk en 4 stond voor neutraal. Per testitem, oftewel per zin, is er gekeken wat de gemiddelde score was, op een schaal van 1 tot 7. Zo werd er bepaald of vrouwen en mannen een vrouwelijke of mannelijke voornaam beter vonden passen op de plek van het streepje of dat ze neutraal bleven in hun beoordeling. De twee lijsten (waarbij lijst 1 een vrouw-man volgorde kende en lijst 2 een man-vrouw volgorde) heb ik hierbij samengevoegd. Op alle items van lijst 2 heb ik daarvoor de volgende formule toegepast:  $\text{nieuwe score} = 8 - \text{oude score}$ . Daarnaast zijn alle nummers van de items in lijst 2 vervangen door het nummer dat in lijst 1 bij hetzelfde item stond. Item 151 werd zo bijvoorbeeld nummer 1 en item 152 werd 2. Op deze manier konden alle scores van de items met elkaar vergeleken worden, zonder rekening te hoeven houden met de man-vrouw of vrouw-man volgorde. Voor alle zinnen geldt nu dat de score 1 staat voor helemaal vrouwelijk, 4 voor neutraal en 7 voor helemaal mannelijk.

Op de data heb ik descriptieve analyses uitgevoerd aan de hand van grafieken en tabellen. Ook heb ik gekeken naar het verschil in de scores die mannen toekenden aan de zinnen en de scores die vrouwen toekenden aan de zinnen. Hier is toetsende statistiek op toegepast. Aan de hand van een *paired samples t-test* heb ik gekeken of de verschillen in scores van de mannelijke en vrouwelijke participanten significant zijn.

## 6. Resultaten experiment

### 6.1. Algemene bevindingen

De gemiddelde scores op de schaal van 1 tot 7 van alle zinnen zijn afgebeeld in *Figuur 3* (blauw is mannelijk, rood vrouwelijk). Een score van 1 betekent dat een item volledig met een vrouwelijke voornaam werd geassocieerd en een score van 7 betekent dat een item volledig met een mannelijke voornaam werd geassocieerd. Een score van 4 staat voor neutraal, wat inhoudt dat het item in een even grote mate met een mannelijke als vrouwelijke voornaam geassocieerd kon worden (zie Bijlage 2 voor een overzicht van de gemiddelde scores per zin).



*Figuur 3: Scatterplot met de gemiddelde score per itemnummer op een schaal van 1 tot 7 (blauw = mannelijk, rood = vrouwelijk)*

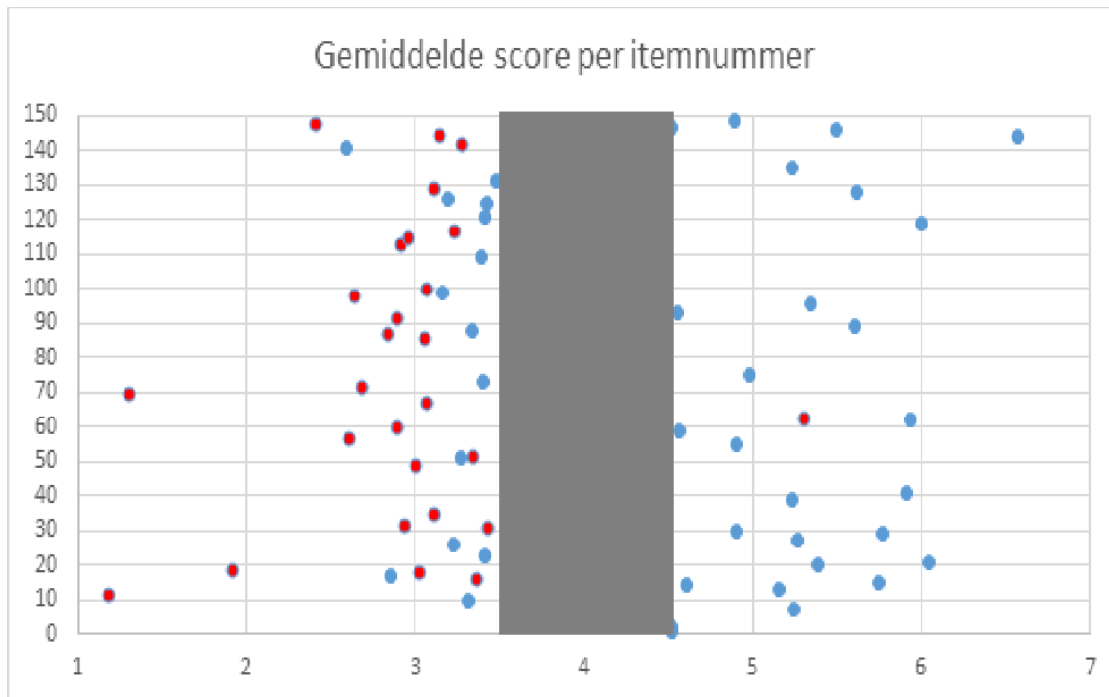
De zinnen die het meest met een vrouwelijke voornaam geassocieerd werden (zie 10, 11 en 12) hebben in het boek ook een vrouwelijke voornaam. De zinnen die het meest met een mannelijke voornaam geassocieerd werden (zie 13, 14 en 15) komen in het boek voor met een mannelijke voornaam.

- 10. Zonder make-up herken je \_\_\_ bijna niet. (M = 1,18; SD = 0,39)
- 11. \_\_\_ draagt een mooie ketting om zijn / haar hals. (M = 1,91; SD = 1,07)
- 12. \_\_\_ draagt een leuke jurk. (M = 1,30; SD = 0,79)
- 13. \_\_\_ is getrouwd met de dochter van de burgemeester. (M = 6,05; SD = 0,94)
- 14. \_\_\_ heeft een betrekkelijk jonge vriendin. (M = 6,00; SD = 1,10)
- 15. \_\_\_ scheert zich elke ochtend voor de spiegel. (M = 6,57; SD = 0,95)

Er waren ook een aantal zinnen die een gemiddelde score van precies 4 kregen (zie 16, 17 en 18) en daarmee als gelijkwaardig zijn beoordeeld wat betreft gender. De activiteiten in deze zinnen konden volgens de participanten dus evenzeer bij vrouwen als bij mannen voorkomen. In het boek kwam zin 16 voor met een mannelijke voornaam en kwamen zinnen 17 en 18 voor met een vrouwelijke voornaam.

- 16. \_\_\_ laat zijn / haar strippenkaart aan de buschauffeur zien. (M = 4,00; SD = 0,75)
- 17. \_\_\_ heeft zijn / haar nieuwe cd's al beluisterd. (M = 4,00; SD = 1,10)
- 18. \_\_\_ is gestopt met zijn / haar studie filosofie. (M = 4,00; SD = 1,26)

Om een beter overzicht te verkrijgen van in hoeverre de scores mannelijk of vrouwelijk beoordeeld waren heb ik alle items met een score tussen 3,5 en 4,5 verwijderd. Scores tussen de 3,5 en 4,5 heb ik als neutraal gemarkeerd en alle items met een neutrale waarde zijn niet opgenomen in *Figuur 4*.



*Figuur 4: Scatterplot met gemiddelde score per item uitgezonderd items met neutrale score tussen 3.5 en 4.5 (blauw = mannelijk, rood = vrouwelijk)*

Zoals al te zien was in *Figuur 3* waren zinnen met een vrouwelijke voornaam voornamelijk aan de linkerkant van de schaal (die staat voor de vrouwelijke scores) te vinden en waren zinnen met een mannelijke voornaam voornamelijk aan de rechterkant van de schaal (die staat voor de mannelijke scores) te vinden. De overgrote meerderheid van de zinnen ( $N=117$ ) kreeg een score tussen 3 en 5. Zoals blijkt uit *Figuur 4* leken er meer zinnen vrouwelijk dan mannelijk beoordeeld te worden. Er waren namelijk meer zinnen met een score lager dan 3,5 ( $N = 40$ ) dan zinnen met een score hoger dan 4,5 ( $N = 28$ ). Het kan echter komen dat dit zo leek door het van tevoren bepaalde *cut-off point* op 3,5 en 4,5. Veel zinnen kregen namelijk een score tussen de 4 en 4,5 ( $N = 52$ ) en vielen daardoor binnen het grijze gebied in *Figuur 4* ondanks dat ze aan de mannelijke kant van de schaal uitkwamen.

De range van de scores bij zinnen met een vrouwelijke voornaam in het boek was iets groter (range van 1,18 tot 5,30) dan bij de zinnen met een mannelijke voornaam in het boek (range van 2,59 tot 6,57). Als de neutrale scores achterwege gelaten werden (zie *Figuur 4*) had de meerderheid van de items met een vrouwelijke voornaam een score tussen de 2,5 en 3,5 ( $N = 22$ ) en hadden maar enkele items een score lager dan 2,5 ( $N = 4$ ) of hoger dan 5 ( $N = 1$ ). De scores bij items met een mannelijke voornaam daarentegen liepen veel meer uiteen en waren breder verdeeld over de schaal. De scores van items met een mannelijke voornaam lagen namelijk tussen de 3 en 3,5 ( $N = 12$ ), tussen de 4,5 en 5,5 ( $N = 17$ ) en hoger dan 5,5 ( $N = 9$ ).

Op basis van *Figuur 4* konden de items in drie groepen onderverdeeld worden:

1. Zinnen met een vrouwelijke voornaam die als vrouwelijk werden beoordeeld ( $N=26$ ).
2. Zinnen met een mannelijke voornaam die als mannelijk werden beoordeeld ( $N=26$ ).
3. Zinnen met een mannelijke voornaam die als vrouwelijk werden beoordeeld ( $N=14$ ).

Logisch gezien was er ook een vierde groep, namelijk zinnen met een vrouwelijke voornaam die als mannelijk beoordeeld werden. Hier was echter maar één voorbeeld van: ‘Pas op haar twintigste vertelde Anneke haar ouders dat ze homoseksueel was.’ (M = 5,30; SD = 1,25).

Uit een *unpaired samples t-test* bleek dat de gemiddelde score van zinnen met een vrouwelijke voornaam in het NT2-boek (M = 3,57; SD = 0,75) (zie *Tabel 5*) significant afweek van de gemiddelde score van zinnen die in het boek een mannelijke voornaam hadden (M = 4,33; SD = 0,79) (zie *Tabel 6*),  $t(148) = 5,99$ ,  $p < 0,001$  (tweezijdig getoetst).

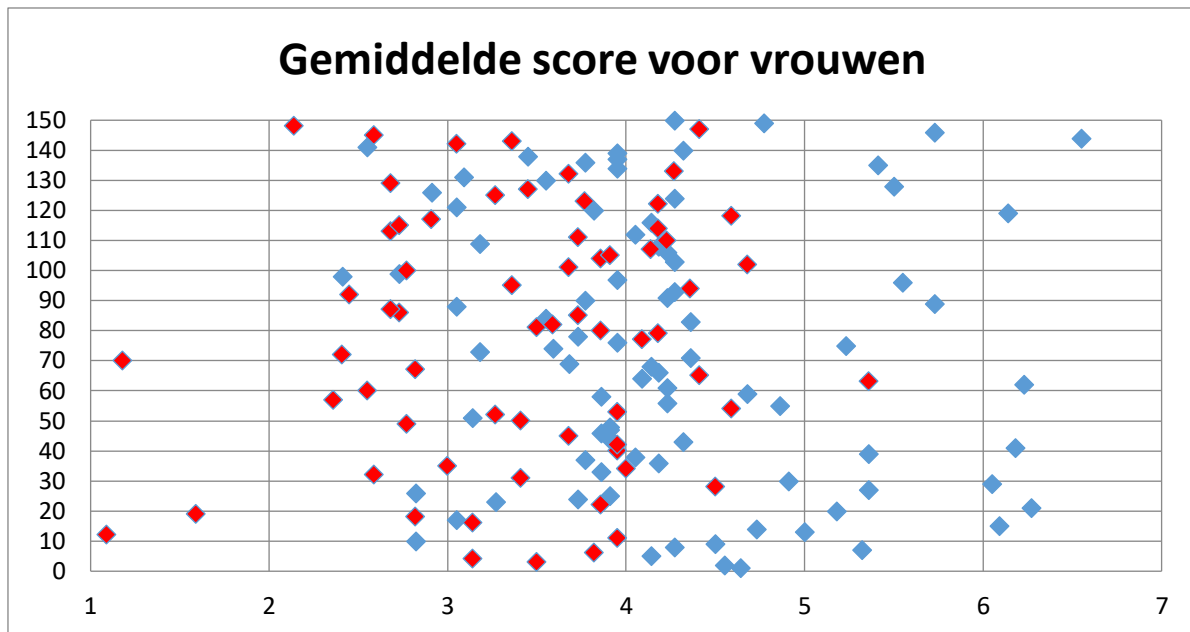
*Tabel 5: Gemiddelde scores en standaarddeviaties van zinnen die in het NT2-boek een vrouwelijke voornaam hebben*

<b>Algemeen M (gemiddelde)</b>	<b>M door vrouwen</b>	<b>M door mannen</b>	<b>Algemene SD (standaarddeviatie)</b>	<b>SD door vrouwen</b>	<b>SD door mannen</b>
3,57	3,42	3,72	0,75	0,83	0,68

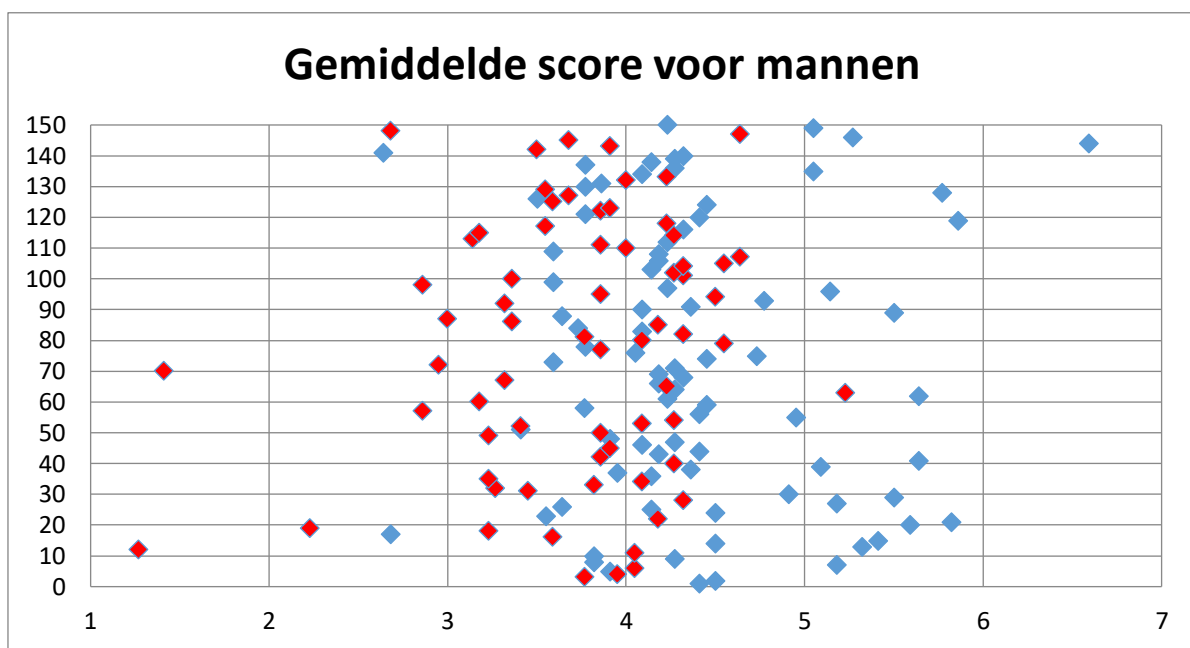
*Tabel 6: Gemiddelde scores en standaarddeviaties van zinnen die in het NT2-boek een mannelijke voornaam hebben*

<b>Algemeen M (gemiddelde)</b>	<b>M door vrouwen</b>	<b>M door mannen</b>	<b>Algemene SD (standaarddeviatie)</b>	<b>SD door vrouwen</b>	<b>SD door mannen</b>
4,33	4,29	4,39	0,79	0,93	0,71

De gemiddelde score van alle zinnen was 3,99. Uit een *paired samples t-test* bleek dat de gemiddelde scores die vrouwen toekenden aan de zinnen (M = 3,90; SD = 0,98) (zie *Figuur 5*) niet significant afweken van de gemiddelde scores die mannen toekenden aan de zinnen (M = 4,09; SD = 0,77) (zie *Figuur 6*),  $t(149) = -1,87$ ,  $p > 0,05$  (tweezijdig getoetst). De standaarddeviaties van beide groepen weken niet veel van elkaar af en ook in *Figuur 5* en *Figuur 6* is te zien dat de verschillen tussen de scores die vrouwen toekenden aan de zinnen niet heel erg verschilden van de scores die mannen toekenden aan de zinnen. Er was sprake van tendenties. Vrouwen gaven meer zinnen een score tussen de 6 en 7 (N = 7) dan mannen (N = 1). Ook gaven vrouwen meer zinnen een score tussen de 1 en 3 (N = 26) dan mannen (N = 9). Bovendien gaven mannen meer items een score tussen de 3 en 5 (N = 122) dan vrouwen (N = 106).



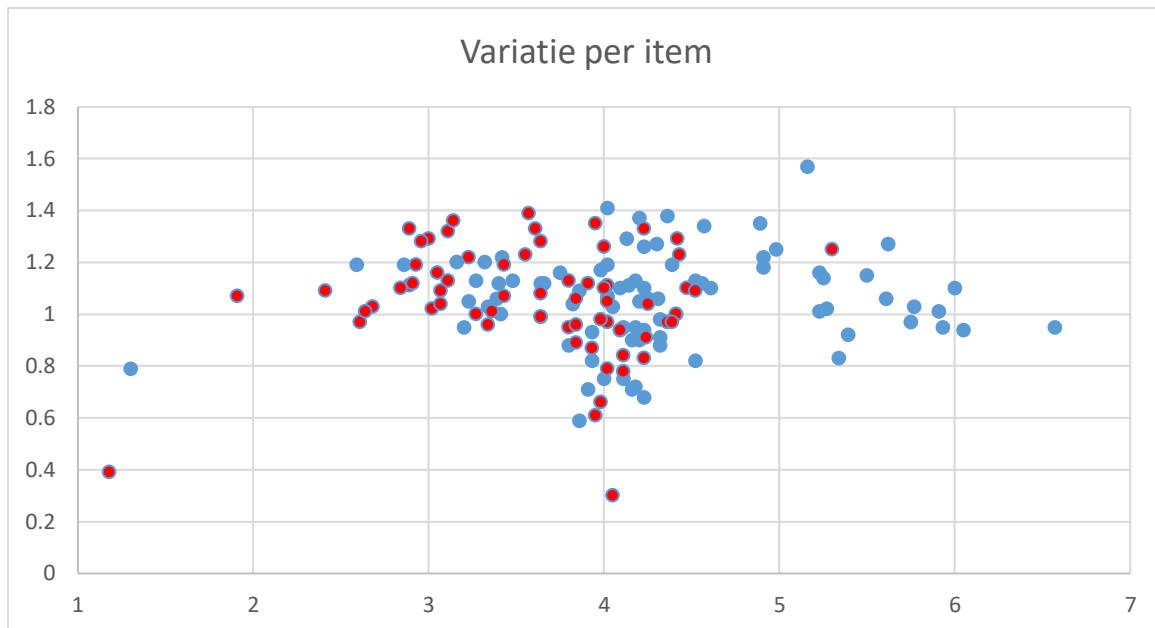
Figuur 5: Scatterplot met per item de gemiddelde score door vrouwelijke participanten (blauw = mannelijk, rood = vrouwelijk)



Figuur 6: Scatterplot met per item de gemiddelde score door mannelijke participanten (blauw = mannelijk, rood = vrouwelijk)

Opvallend was dat de mannen maar twee zinnen die in het boek een mannelijke voornaam hadden dusdanig als vrouwelijk beoordeelden dat de score meer dan een heel punt van neutraal aflag. De vrouwen beoordeelden zes zinnen met een mannelijke voornaam op dezelfde manier als vrouwelijk. Een andere opvallende zin was ‘Miranda draagt een mooie ketting om haar hals’. Deze zin werd door vrouwen vrouwelijker beoordeeld ( $M=1,59$ ) dan door mannen ( $M=2,23$ ).

In *Figuur 7* is het gemiddelde en de standaarddeviatie te zien per item.



Figuur 7: Gemiddelde en standaarddeviatie per item (blauw = mannelijk, rood = vrouwelijk)

De zin met de laagste standaarddeviatie en waar de proefpersonen het meest eensgezind over waren luidde ‘\_\_\_ zal morgen vertrekken’ en kreeg een gemiddelde score van 4,03. In het boek kwam deze zin voor met de vrouwelijke naam ‘Nina’. De zin waarover de proefpersonen het minst eensgezind waren was ‘\_\_\_ is verdrietig omdat zijn/haar vrouw wil scheiden’. Deze zin had een gemiddelde score van 5,35 en werd gemiddeld dus meer geassocieerd met een mannelijke voornaam. De naam die bij deze zin gebruikt werd in het boek was dan ook de mannelijke naam ‘Joop’. Blijkbaar varieert de mening of deze zin vrouwelijk of mannelijk is tussen participanten sterk.

## 6.2. Indeling in categorieën

Aan de hand van resultaten uit eerder onderzoek heb ik verschillende categorieën opgesteld die stereotiep vrouwelijk of stereotiep mannelijk zijn. Zo was uit verschillende onderzoeken namelijk het volgende gebleken. Vrouwen voeren vaker dan mannen het huishouden uit (e.g. Law & Chan, 2004; Brugeilles & Cromer, 2009), maar mannen zorgen voor het onderhoud aan huis en tuin (Hartman & Judd, 1978). De onderwerpen *romantiek*, *uiterlijk* en *kinderen* worden vaker met vrouwen dan met mannen geassocieerd (Macaulay & Brice, 1997; Law & Chan, 2004), maar het onderwerp *auto's* wordt vaker met mannen dan met vrouwen geassocieerd (Macaulay & Brice, 1997). Emotionaliteit, gevoeligheid, bang en onzeker zijn, zijn typische eigenschappen die met vrouwen geassocieerd worden (e.g. Evans & Davies, 2000; Gouvias & Alexopoulos, 2016), maar hard werken, het hebben van autoriteit, competitiviteit, kracht, agressiviteit, avontuurlijkheid en stoer zijn, zijn typische eigenschappen die met mannen geassocieerd worden (e.g. Biemmi, 2015; Brugeilles & Cromer, 2009; Evans & Davies, 2000; Gouvias & Alexopoulos, 2016).

Per item heb ik bepaald of dit item binnen een van de opgestelde categorieën viel. Van de items die binnen een categorie vielen heb ik per categorie de gemiddelde scores en standaarddeviaties van de items onder elkaar gezet. In *Tabel 7* zijn de items te zien die ik in stereotiep vrouwelijke categorieën heb ingedeeld. In *Tabel 8* zijn de items te zien die ik in stereotiep mannelijke categorieën heb ingedeeld.

Tabel 7: Zinnen en hun gemiddelde scores en standaarddeviatie verdeeld over de verschillende stereotiep vrouwelijke categorieën

<i>Categorie</i>	<i>Zinnen</i>	<i>Gemiddelde score</i>	<i>Standaarddeviatie</i>
<i>Huishouden (e.g. Brugeilles en Cromer, 2009; Law en Chan, 2004)</i>	Hanna wast het kopje af omdat het vuil is.	M = 3,14	SD = 1,36
	Bea verzorgt haar oude moeder: ze doet de was, doet haar boodschappen, kookt voor haar ...	M = 3,00	SD = 1,29
<i>Romantiek (Macaulay en Brice, 1997)</i>	Ik denk dat Henk verliefd is.	M = 3,48	SD = 1,13
<i>Kinderen (e.g. Law en Chan, 2004)</i>	Selma vindt de zorg voor haar kinderen het belangrijkste in haar leven.	M = 3,07	SD = 1,04
	Wim vindt het niet goed dat kinderen zoveel geweld op de televisie zien.	M = 2,59	SD = 1,19
<i>Uiterlijk (Macaulay en Brice, 1997)</i>	Mies moet de baby nog aankleden.	M = 2,91	SD = 1,19
	Iris kwam tot de conclusie dat ze een kind wilde.	M = 2,89	SD = 1,11
	Tessa draagt een ring van goud.	M = 3,11	SD = 1,32
	Filip was vergeten het prijskaartje van zijn nieuwe overhemd te halen.	M = 5,62	SD = 1,27
	Tessa maakte een complimentje over mijn nieuwe jas.	M = 2,68	SD = 1,03
	Marie draagt een leuke jurk.	M = 1,30	SD = 0,79
	Miranda draagt een mooie ketting om haar hals.	M = 1,91	SD = 1,07
	Zonder make-up herken je Andrea bijna niet.	M = 1,18	SD = 0,39
	Martijn scheert zich elke ochtend voor de spiegel.	M = 6,57	SD = 0,95
	<i>Emotioneel, gevoelig, bang en onzeker (Evans en Davies, 2000; Gouvias en Alexopoulos, 2016)</i>	Henk zit permanent aan zijn problemen te denken.	M = 3,20

Tabel 8: Zinnen en hun gemiddelde scores en standaarddeviatie verdeeld over de verschillende stereotiep mannelijke categorieën

<i>Categorie</i>	<i>Zinnen</i>	<i>Gemiddelde score</i>	<i>Standaarddeviatie</i>
<i>Hard werken en autoriteit (e.g. Brugeilles en Cromer, 2009)</i>	Dieter werkt te hard. Daarom is hij zo moe.	M = 4,18	SD = 0,95
	Frits werkt deeltijd sinds zijn vader ziek is.	M = 3,16	SD = 1,20
	Frank kan niet werken door zijn zwakke gezondheid.	M = 4,02	SD = 0,79
	Omdat het op het werk zo druk is, snakt Wim naar vakantie.	M = 3,93	SD = 0,93
	Luc neemt een halfuur lunchpauze, dan kan hij 's avonds namelijk vroeger naar huis.	M = 2,98	SD = 1,17
	Fons kreeg plots een telefoontje tijdens de vergadering.	M = 4,52	SD = 0,82
	Toon moet voor zaken naar het buitenland.	M = 5,27	SD = 1,02
	<i>Competitief en sterk (Brugeilles en Cromer, 2009; Evans en Davies, 2000)</i>	Kim heeft haar record hardlopen verbeterd.	M = 4,02
John is zo sterk als een leeuw' is een vergelijking.		M = 5,50	SD = 1,15
Arend heeft een hoge sprong gemaakt.		M = 4,31	SD = 1,06
Xavier maakte het eerste doelpunt van de wedstrijd.		M = 5,23	SD = 1,16
Linda heeft een prijs gewonnen op het zwemtoernooi.		M = 3,84	SD = 0,89
Kim tenniste al als prof op haar 16de.		M = 4,02	SD = 1,05
Céline kan hartstikke goed dansen.		M = 2,84	SD = 1,10
Doet Piet mee met de wedstrijd hardlopen?		M = 4,09	SD = 1,10

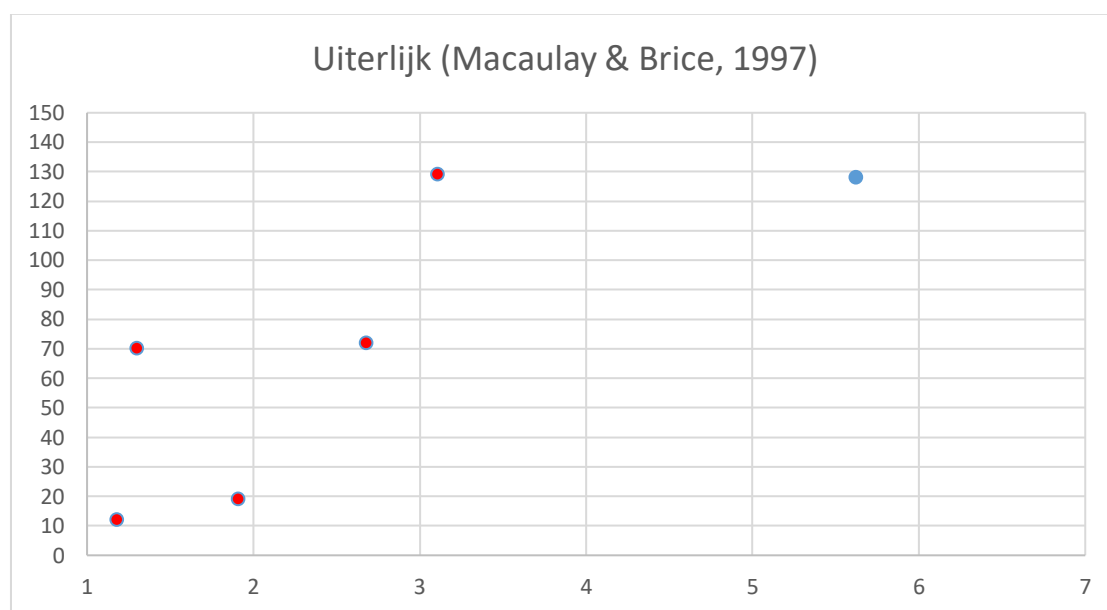
<i>Leidersfunctie, bijzondere taken in politiek, economie, wetenschap en cultuur (Gouviás en Alexopoulos, 2016)</i>	Herman werkt mee aan de verkiezingscampagne van de socialistische partij.	M = 4,23	SD = 1,10
	Els werkt aan de universiteit.	M = 4,32	SD = 0,91
	Bert is aangesteld als hoofd van de dienst marketing.	M = 4,39	SD = 1,19
<i>Agressief, avontuurlijk en stoer (Biemmi, 2015; Evans en Davies, 2000; Gouviás en Alexopoulos, 2016)</i>	Jeroen volgt een militaire opleiding.	M = 5,93	SD = 0,95
	Tijdens het gevecht kreeg Jan een klap in zijn gezicht.	M = 5,75	SD = 0,97
	Joost gaat een jaar lang op wereldreis.	M = 3,64	SD = 1,12
<i>Onderhoud aan huis en tuin (Hartman en Judd, 1978)</i>	Joost heeft de hele avond zitten timmeren aan een keukenkast.	M = 5,91	SD = 1,01
	Met een schop heeft Bernd een diepe kuil gegraven.	M = 5,61	SD = 1,06
<i>Auto's (Macaulay en Brice, 1997)</i>	Olivia wil een tweedehands auto kopen.	M = 4,52	SD = 1,09
	Loes heeft problemen met haar auto.	M = 3,91	SD = 1,12
	Anja houdt niet van autorijden; ze wordt snel misselijk.	M = 3,36	SD = 1,01

Uit verschillende onderzoeken (e.g. Brugeilles & Cromer, 2009; Law & Chan, 2004) was al gebleken dat vrouwen in lesboeken vaak het huishouden uitvoeren. De zinnen die in mijn experiment in de categorie *huishouden* vielen waren ‘Hanna wast het kopje af omdat het vuil is.’ en ‘Bea verzorgt haar oude moeder: ze doet de was, doet haar boodschappen, kookt voor haar ...’. Deze zinnen kregen van mijn participanten een score van 3,14 en 3,00. Volgens mijn participanten was het dus waarschijnlijker dat de zinnen met een vrouwelijke voornaam voorkwamen dan met een mannelijke voornaam. Beide zinnen kwamen in het boek voor met een vrouwelijke voornaam.

Macaulay en Brice (1997) stelden dat romantiek vaker met vrouwen dan met mannen wordt geassocieerd. De participanten die deelnamen aan mijn onderzoek beoordeelden de zin ‘Ik denk dat Henk verliefd is.’ met een score van 3,48. Volgens mijn participanten was het dus waarschijnlijker dat in deze zin een vrouwelijke naam voorkwam. In mijn onderzoek heb ik echter maar één zin in deze categorie onder kunnen verdelen, waardoor ik eigenlijk geen goede valide uitspraken over genderstereotypes binnen deze categorie kan doen.

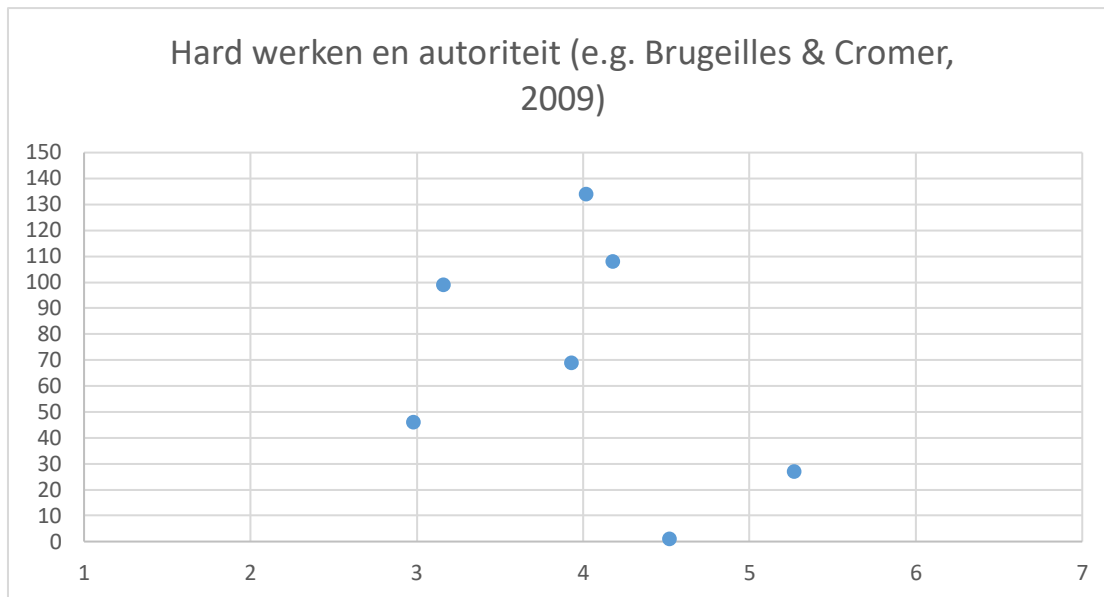
Ook het onderwerp *kinderen* bleek uit eerder onderzoek van Law en Chan (2004) vaker met vrouwen geassocieerd te worden dan met mannen. De zinnen die in mijn onderzoek binnen deze categorie vielen werden ook vrouwelijker beoordeeld. De zin ‘Mies moet de baby nog aankleden’ had bijvoorbeeld een gemiddelde score van 2,91. De zin ‘Wim vindt het niet goed dat kinderen zoveel geweld op de televisie zien.’ kreeg een gemiddelde score van 2,59 en werd dus vrouwelijk beoordeeld. Toch had deze zin in het boek een mannelijke voornaam.

Uiterlijk is ook een onderwerp dat typisch met vrouwen geassocieerd wordt (Macaulay & Brice, 1997). In *Figuur 9* is te zien dat vijf van de zeven zinnen die binnen deze categorie vielen als vrouwelijk beoordeeld werden. Make-up en jurken worden over het algemeen meer geassocieerd met vrouwen dan met mannen, waardoor het niet als een verrassing komt dat de zin ‘Zonder make-up herken je Andrea bijna niet.’ een gemiddelde score heeft van 1,18 en een lage standaarddeviatie van 0,39 en dat de zin ‘Marie draagt een leuke jurk.’ een gemiddelde score heeft van 1,3 en een standaarddeviatie van 0,79. De zin ‘Filip was vergeten het prijskaartje van zijn nieuwe overhemd te halen.’ kreeg een score van 5,62 en werd dus als mannelijk beoordeeld. De zin ‘Martijn scheert zich elke ochtend voor de spiegel.’ kreeg bovendien de hoogste score van alle items ( $M = 6,57$ ;  $SD = 0,95$ ) en werd daarmee als meest mannelijke zin beoordeeld.



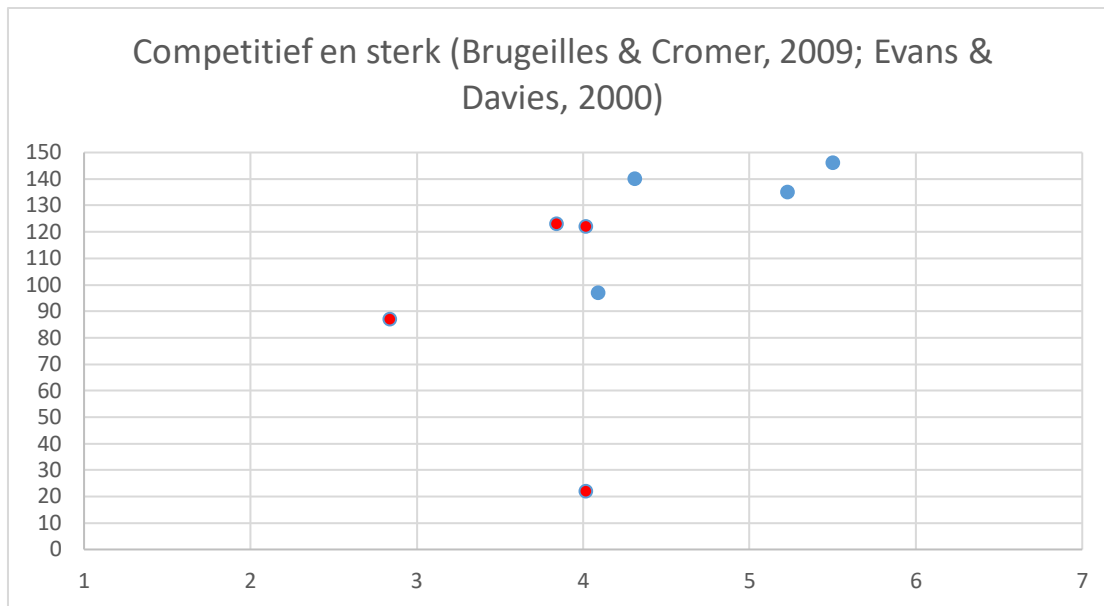
*Figuur 9: Scatterplot met de gemiddelde scores voor items in de categorie 'uiterlijk' (blauw = mannelijk, rood = vrouwelijk)*

Hard werken en het hebben van autoriteit zijn typische eigenschappen die met mannen geassocieerd worden (e.g. Brugeilles & Cromer, 2009). In mijn onderzoek waren er zeven zinnen die ik in deze categorie heb onderverdeeld. In *Figuur 10* zijn de gemiddelde scores van deze zinnen te zien. Opvallend hierbij is dat al deze zinnen in het boek voorkwamen met een mannelijke voornaam. Toch werden de zinnen ‘Luc neemt een halfuur lunchpauze, dan kan hij ’s avonds namelijk vroeger naar huis’ met een gemiddelde score van 2,98 en ‘Frits werkt deeltijd sinds zijn vader ziek is’ met een gemiddelde score van 3,16 als vrouwelijker beoordeeld. De zin die het meest mannelijk werd gevonden was ‘Toon moet voor zaken naar het buitenland.’ en had een gemiddelde score van 5,27.



*Figuur 10: Scatterplot met de gemiddelde scores voor items in de categorie ‘hard werken en autoriteit’ (blauw = mannelijk)*

Andere karaktereigenschappen die uit eerder onderzoek stereotiep mannelijk bleken te zijn, zijn competitiviteit en op zowel mentaal als fysiek gebied sterk zijn (Evans & Davies, 2000; Brugeilles & Cromer, 2009). De meerderheid van de zinnen die in mijn onderzoek binnen deze categorie vielen werden enigszins meer mannelijk dan vrouwelijk gevonden, zoals te zien is in *Figuur 11*. Toch bleef de gemiddelde beoordeling van vier van deze zinnen vrij neutraal, met een gemiddelde score van ongeveer 4,00. De zinnen die enigszins meer neigden naar de vrouwelijke kant kwamen in het boek voor met een vrouwelijke naam en de zinnen die neigden naar de mannelijke kant kwamen in het boek voor met een mannelijke naam. De zin ‘Céline kan hartstikke goed dansen.’ kreeg een gemiddelde score van 2,84. De zin ‘John is zo sterk als een leeuw’ is een vergelijking.’ kreeg een gemiddelde score van 5,50 en werd dus als mannelijk beoordeeld. De uitdrukking ‘zo sterk zijn als een leeuw’ paste volgens mijn participanten dus beter bij een man dan bij een vrouw. Ook de zin ‘Xavier maakte het eerste doelpunt van de wedstrijd’ werd met een gemiddelde score van 5,23 als mannelijk beoordeeld.



*Figuur 11: Scatterplot met de gemiddelde scores van de items in de categorie 'competitief en sterk' (blauw = mannelijk, rood = vrouwelijk)*

Agressiviteit, avontuurlijk en stoer zijn andere stereotiep mannelijke eigenschappen (Evans & Davies, 2000; Biemmi, 2015; Gouviás & Alexopoulos, 2016). De resultaten uit mijn onderzoek bevestigden dit. De zin 'Jeroen volgt een militaire opleiding' werd met een gemiddelde score van 5,93 als mannelijk beoordeeld. Hetzelfde gold voor de zin 'Tijdens het gevecht kreeg Jan een klap in zijn gezicht' die een gemiddelde score kreeg van 5,75. Het volgen van een militaire opleiding en vechten zijn dingen die dus eerder aan mannen dan aan vrouwen gekoppeld worden. Ook het onderhoud uitvoeren aan huis en tuin is stereotiep mannelijk, zo bleek uit eerder onderzoek van Hartman en Judd (1978). Opnieuw werd dit bevestigd in mijn onderzoek door de zinnen 'Joost heeft de hele avond zitten timmeren aan een keukenkast.' die een gemiddelde score kreeg van 5,91 en 'Met een schop heeft Bernd een diepe kuil gegraven.' met een gemiddelde score van 5,61. Het NT2-boek voldeed aan deze stereotypes door mannelijke voornamen te gebruiken in alle zinnen die in deze categorie vielen.

Het onderwerp *auto's* wordt volgens Macaulay en Brice (1997) ook vaker met mannen dan met vrouwen geassocieerd. De items uit het onderzoek die binnen deze categorie vielen hadden in het NT2-boek alle drie een vrouwelijke naam. Men zou dus kunnen denken dat dit stereotype daardoor geschonden werd, maar dat was hier niet het geval. Het stereotype werd juist bevestigd, doordat 'Anja misselijk werd van autorijden' en 'Loes problemen had met haar auto'. Het onderwerp *auto* werd zo geassocieerd met een negatieve ervaring, waardoor het niet als een verrassing kwam dat er vrouwelijke voornamen in de zinnen voorkwamen.

## 7. Conclusie en discussie experiment

Uit het eerste gedeelte van dit onderzoek, de inhoudsanalyse, bleek dat het NT2-boek wat betreft gender en etniciteit niet representatief is voor de Nederlandse samenleving. Mannen bleken vaker voor te komen dan vrouwen in het NT2-boek en dit kwam niet overeen met de verdeling in de Nederlandse samenleving. Vervolgens heb ik een experiment uitgevoerd om te testen of er naast deze genderongelijkheid ook sprake was van een stereotiep beeld dat van zowel vrouwen als mannen geschetst wordt. Mijn verwachting was dat genderstereotypes in een grote mate terug zouden komen in het NT2-boek. Ik verwachtte dat traditionele genderrollen vervuld zouden worden door het traditionele geslacht, dus dat vrouwen

bijvoorbeeld voor het huishouden en de kinderen zouden zorgen en dat mannen bijvoorbeeld klusjes aan het huis zouden uitvoeren.

Uit de resultaten van het experiment bleek dat de items in mijn onderzoek onderverdeeld konden worden in drie groepen:

- Zinnen met een vrouwelijke voornaam die als vrouwelijk werden beoordeeld.
- Zinnen met een mannelijke voornaam die als mannelijk werden beoordeeld.
- Zinnen met een mannelijke voornaam die als vrouwelijk werden beoordeeld.

Er was maar één item dat binnen een vierde logische groep, namelijk zinnen met een vrouwelijke voornaam die als mannelijk beoordeeld werden, viel. De zin ‘Pas op haar twintigste vertelde Anneke haar ouders dat ze homoseksueel was.’ werd als mannelijk beoordeeld, maar had in het boek een vrouwelijke voornaam. Deze mannelijke beoordeling zou verklaard kunnen worden door het woord *homoseksueel*. Dit woord kan gebruikt worden voor zowel mannen als vrouwen, maar ik denk dat veel mensen het eerder met mannen dan met vrouwen associëren, omdat homoseksuele vrouwen ook wel *lesbisch* worden genoemd. Dit zou een verklaring kunnen bieden voor deze ene uitzondering op de groepsindeling.

Het uitblijven van deze vierde logische groep toont dat genderstereotypes in het NT2-boek genderstereotypes regelmatig door mannen worden geschonden en tegengegaan, maar dat dit maar eenmaal door een vrouwelijk personage wordt gedaan. Dit is tegenstrijdig met de bevindingen van eerder onderzoek (e.g. Biemmi, 2015) dat vrouwen eerder stereotiep mannelijke activiteiten uitvoeren dan vice versa. Wellicht is dit te verklaren doordat de auteurs van het boek zich bewust waren van eventuele genderstereotypes die konden opkomen in de voorbeeldzinnen, waardoor ze bewust ervoor hebben gekozen om in sommige gevallen mannelijke voornamen te gebruiken bij stereotiep vrouwelijke activiteiten. Deze bevinding is in ieder geval een goede opzet voor vervolgonderzoek waarin gezocht kan worden naar een verklaring voor de tegenstrijdige resultaten met Biemmi (2015).

De uitkomst dat onderwerpen als het huishouden uitvoeren, mode, uiterlijk en kinderen door mijn participanten eerder met een vrouwelijke dan met een mannelijke voornaam worden geassocieerd, kan verklaard worden doordat deze onderwerpen uit eerder onderzoek stereotiep vrouwelijk bleken te zijn (e.g. Law & Chan, 2004; Brugeilles & Cromer, 2009; Macaulay & Brice, 1997; Law & Chan, 2004). Tien zinnen binnen deze stereotiep vrouwelijke categorieën kwamen in het NT2-boek voor met een vrouwelijke voornaam en vijf met een mannelijke voornaam, waardoor vastgesteld kan worden dat het NT2-boek grotendeels voldoet aan deze stereotypes. Drie van deze zinnen met een mannelijke voornaam in het NT2-boek werden als vrouwelijk beoordeeld en in deze gevallen werden de genderstereotypes dan ook geschonden. De twee overige zinnen met een mannelijke voornaam in het NT2-boek die binnen stereotiep vrouwelijke categorieën vielen kunnen als volgt verklaard worden. De mannelijke beoordeling van de zin ‘Filip was vergeten het prijskaartje van zijn nieuwe overhemd te halen.’ die binnen de vrouwelijke categorie *uiterlijk* viel kan verklaard worden door het woord *overhemd*. Overhemden zijn namelijk typische kledingstukken voor mannen. Toch is het niet geheel uitgesloten dat een vrouw een overhemd draagt, maar ik denk dat mensen op dit gebied nog vrij traditioneel zijn en een overhemd met een man associëren. De zin ‘Martijn scheert zich elke ochtend voor de spiegel.’ heb ik ook in de stereotiep vrouwelijke categorie *uiterlijk* onderverdeeld. Deze zin kreeg de hoogste mannelijke score van alle items. Toch is het concept *scheren* ook iets is wat met vrouwen geassocieerd kan worden. Ik denk dat deze mannelijke beoordeling te verklaren is door de context en de woorden *elke ochtend* en *voor de spiegel*. Hierdoor associeerden de participanten tijdens het invullen van de enquête het scheren waarschijnlijk eerder met een man die zijn baardgroei scheert dan met een vrouw die bijvoorbeeld haar benen scheert.

De resultaten dat onderwerpen als auto's, hard werken, autoriteit, competitiviteit, kracht, agressiviteit, avontuurlijkheid en stoer zijn eerder met een mannelijke dan met een vrouwelijke voornaam worden geassocieerd kunnen ook verklaard worden doordat deze eigenschappen stereotiep mannelijk zijn, zo bleek uit eerdere onderzoeken (e.g. Macaulay & Brice, 1997; Brugeilles & Cromer, 2009; Evans & Davies, 2000; Biemmi, 2015; Gouvias & Alexopoulos, 2016). Bovendien beoordeelden de participanten in mijn onderzoek zinnen binnen de categorie *onderhoud uitvoeren aan huis en tuin* als mannelijk en kan ook dit verklaard worden doordat deze activiteiten stereotiep mannelijk zijn (Hartmann & Judd, 1978).

Net als bij de vrouwelijke stereotypes voldoet het NT2-boek door het gebruik van mannelijke voornamen bij de mannelijk beoordeelde zinnen aan mannelijke stereotypes. Uitzonderingen hierop kunnen als volgt verklaard worden.

Binnen de categorie *autoriteit en hard werken* werden de zinnen 'Luc neemt een halfuur lunchpauze, dan kan hij 's avonds namelijk vroeger naar huis' en 'Frits werkt deeltijd sinds zijn vader ziek is' als vrouwelijk beoordeeld. Blijkbaar zijn het werken in deeltijd en het eerder naar huis willen gaan juist dingen die eerder aan vrouwen dan aan mannen gekoppeld worden. Wellicht komt dit door de traditionele rolverdeling waarbij een vrouw (naast haar werk) voor de kinderen zorgt en om die reden vroeg thuis wil zijn of in deeltijd werkt.

In de categorie *competitiviteit en sterk zijn* werd de zin 'Céline kan hartstikke goed dansen.' als vrouwelijk beoordeeld. Dit is geen verrassing, omdat dansen een stereotiep vrouwelijke sport is (Kennison & Trofe, 2003). De zin 'Xavier maakte het eerste doelpunt van de wedstrijd' binnen deze categorie werd als mannelijk beoordeeld. Een verklaring hiervoor kan zijn dat het maken van een doelpunt gerelateerd wordt aan voetbal en voetbal een stereotiep mannelijke sport is (Kennison & Trofe, 2003). Bij andere sporten zoals volleybal of tennis wordt er namelijk minder vaak over een *doelpunt* gesproken, maar simpelweg over een *punt*.

Ook zinnen waarin een relatie werd beschreven tussen de hoofdpersoon en een vrouwelijke personage werden als mannelijk beoordeeld. Dit oordeel van de participanten is in overeenstemming met het aantal heteroseksuele relaties in Nederland. In Nederland is namelijk 6% van de vrouwen en 7% van de mannen homo- of biseksueel (MOVISIE, 2015). Wel zorgde dit bij de zin '\_\_\_ is verdrietig omdat zijn/haar vrouw wil scheiden' voor de hoogste standaarddeviatie ( $M = 5,16$ ;  $SD = 1,57$ ). Dit kan denk ik verklaard worden doordat sommige mensen zich realiseren dat homoseksuele relaties ook regelmatig voor kunnen komen, waardoor ze bij *zijn/haar vrouw* niet meer gelijk aan een heteroseksuele relatie denken.

Uit mijn onderzoek kwamen ook onderwerpen naar voren, die naar mijn weten nog niet in eerder onderzoek als genderstereotiep bestempeld waren. De zinnen 'Marie probeert dagelijks twee liter water te drinken, omdat dat gezond is.' en 'Door de opwinding liet Rita haar glas wijn vallen.' werden door mijn participanten namelijk als vrouwelijk beoordeeld. Ik denk dat het in de huidige maatschappij gebruikelijker is voor vrouwen om zich bezig te houden met voldoende water drinken vanwege hun gezondheid dan voor mannen. Ook het drinken van wijn wordt denk ik door mijn groep participanten, bijna allemaal studenten, eerder met een vrouw dan met een man geassocieerd. Bovendien liet de hoofdpersoon in de zin het glas wijn vallen door de opwinding. Opwinding is een emotie en aangezien uit eerder onderzoek bleek dat vrouwen met emotie worden geassocieerd (e.g. Evans en Davies, 2000; Gouvias en Alexopoulos, 2016) wordt deze zin waarschijnlijk nog vrouwelijker beoordeeld. Ook dachten mijn proefpersonen dat het onderstrepen van belangrijke woorden in een boek waarschijnlijker is voor vrouwen dan voor mannen en hetzelfde gold voor een kamer in felle kleuren willen schilderen. Wellicht worden vrouwen dan ook creatiever geacht dan mannen. Het zou interessant zijn om dit in vervolgonderzoek verder te bestuderen.

Een ander aspect waar rekening mee gehouden kan worden in vervolgonderzoek is om meer participanten, en met name meer mannelijke participanten, deel te laten nemen aan het onderzoek. De genderverdeling van mijn participanten was namelijk niet gelijk (40 vrouwen

versus 22 mannen). Om een effect van een ongelijke genderverdeling van mijn participanten uit te kunnen sluiten heb ik ervoor gekozen om de data van evenveel vrouwen als mannen mee te nemen in de analyses, waardoor helaas data van veel vrouwen verloren ging.

In eventueel vervolgonderzoek is het ook goed om meerdere NT2-boeken mee te nemen in de L2-dataset. Macaulay en Brice (1997) vonden bijvoorbeeld dat het geslacht van de auteur van een boek een grote rol kan spelen in gender bias. Zij vonden dat alle boeken met een mannelijke auteur een *male-bias* bevatten, terwijl dit bij vrouwelijke auteurs minder het geval was. Het NT2-boek *Nederlands voor Anderstaligen* is geschreven door een man en een vrouw, dus dit zou hier geen grote rol bij mogen spelen, maar toch is het aan te raden om eventueel vervolgonderzoek op meer dan één NT2-lesboek te baseren geschreven door verschillende auteurs.

Bovendien is de duur van het experiment iets wat in vervolgonderzoek in acht kan worden genomen. Het kan zijn dat de lengte van het experiment invloed had op sommige scores van zinnen. De duur van het afronden van de enquête varieerde tussen 10 en 25 minuten. Wellicht hadden participanten nadat ze al een tijdje bezig waren geen zin meer om de zinnen goed te lezen en hebben ze zonder er verder nog over na te denken een score ingevuld. Ook kunnen vermoeidheidseffecten hebben opgetreden. Hiervoor is geprobeerd te controleren door elke participant een willekeurige volgorde van de zinnen te geven.

Uit mijn resultaten is dus gebleken dat genderstereotypes in grote mate aanwezig zijn in het NT2-boek *Nederlands voor Anderstaligen* en dat het gender van de voornamen die in de voorbeeldzinnen in het boek gebruikt worden als het ware voldoet aan deze stereotypes. Er is namelijk een patroon te zien in mijn resultaten: zinnen die als vrouwelijk beoordeeld worden komen vaker met vrouwelijke dan mannelijke voornamen voor in het boek en zinnen die door participanten als mannelijk beoordeeld worden komen vaker met mannelijke dan met vrouwelijke voornamen voor in het boek. Dit kwam overeen met mijn hypothese: traditionele rollen werden vervuld door het traditionele geslacht.

## 8. Algemene conclusie en discussie

Het doel van de inhoudsanalyse van het boek *Nederlands voor Anderstaligen* was om te bepalen in hoeverre de verdeling van voornamen die gebruikt werden in voorbeeldzinnen in het L2-boek overeenkwam met de verdeling in Nederlands L1-lesboeken en de Nederlandse samenleving op de gebieden van etniciteit en gender. Uit de inhoudsanalyse bleek dat de etniciteitsverdeling in de L1-lesboeken significant afweek van de etniciteitsverdeling in het NT2-boek. In tegenstelling tot mijn hypothese, was het percentage allochtone voornamen dat gebruikt werd in het L1-lesmateriaal hoger dan in het NT2-boek. De etniciteitsverdeling in het NT2-boek week ook significant af van de etniciteitsverdeling in de Nederlandse samenleving van 2011. Er kwamen significant minder Nederlandse (autochtone) voornamen in het NT2-boek voor dan op basis van gegevens van het CBS werd verwacht. Ook deze resultaten kwamen niet overeen met mijn hypothese. Het weer willen geven van een traditionele en ouderwetse Nederlandse maatschappij in het NT2-boek is wellicht een verklaring voor deze bevindingen. Een andere verklaring is dat auteurs van lesboeken bij het verzinnen van voorbeeldzinnen wellicht voornamen gebruiken van personen die zij zelf kennen, zoals familieleden, burens of vrienden. Als de auteurs van het NT2-boek meer mensen met een Nederlandse voornaam kennen dan mensen met een niet-Nederlandse voornaam, zou dit wellicht effect kunnen hebben op de voornamen die zij gebruiken in de productie van hun materiaal. Deze verklaringen zijn echter enkel gissingen. In het tijdsbestek van mijn scriptie heb ik me niet verder kunnen verdiepen in het onderdeel etniciteit, waardoor verder onderzoek nodig is om mijn bevindingen met betrekking tot etniciteit goed te kunnen verklaren. Omdat de etniciteitsverdeling in het NT2-boek niet representatief was voor de Nederlandse samenleving en het aantal niet-Nederlandse

(allochtone) namen in het NT2-boek ondergerepresenteerd was, is mijn advies aan auteurs van NT2-boeken om meer allochtone voornamen te gebruiken in voorbeeldzinnen.

Daarnaast bleek uit de inhoudsanalyse dat het verschil tussen de genderverdeling in het L1- en L2-materiaal niet significant was. In zowel het L1-lesmateriaal als in het NT2-boek kwamen meer mannelijke dan vrouwelijke voornamen voor. In het NT2-boek lag het percentage mannen significant hoger dan in de Nederlandse samenleving van 2011. Deze resultaten kunnen verklaard worden doordat de man als de typische mens wordt gezien (Hamilton, 1991; Silveira, 1980).

Het doel van het experiment was om te ontdekken in hoeverre er bovenop een eventuele ongelijke genderverdeling in het NT2-boek ook nog genderstereotypes in het NT2-boek *Nederlands voor Anderstaligen* bestonden. In overeenstemming met resultaten uit eerder onderzoek (e.g. Coles, 1977; Hall, 2014) bleken genderstereotypes in grote mate voor te komen in het NT2-boek. Activiteiten en eigenschappen die door participanten als stereotiep mannelijk beoordeeld werden kwamen vaker met een mannelijke dan vrouwelijke voornaam voor in het NT2-boek. Omgekeerd gold hetzelfde voor activiteiten en eigenschappen die als stereotiep vrouwelijk beoordeeld werden.

Een opvallend resultaat van het experiment was dat genderstereotypes in het NT2-boek regelmatig door mannen werden geschonden of tegengegaan, maar dat dit maar eenmaal door een vrouw werd gedaan. Dit was tegenstrijdig met resultaten van Biemmi (2015), die juist vond dat genderstereotypes vaker werden geschonden door vrouwen dan door mannen. Dit aspect komt ook terug bij bijvoorbeeld kinderen die met speelgoed spelen. Het lijkt minder geaccepteerd te worden als jongens met poppen spelen, dan als meisjes met auto's spelen (Rabello, 2014; Ulrich, 2016). Dat het in het NT2-boek vaker voorkomt dat mannen stereotiep vrouwelijke activiteiten uitvoeren dan vrouwen stereotiep mannelijke activiteiten komt dus als een verassing. Wellicht wijst dit erop dat de auteurs van het NT2-boek op sommige punten bewust kozen voor mannelijke voornamen bij stereotiep vrouwelijke activiteiten, om genderstereotypes juist tegen te gaan. In vervolgonderzoek kan men dieper ingaan op een mogelijke verklaring voor deze bevinding.

Uit de resultaten van beide delen van dit onderzoek is dus gebleken dat niet alleen de genderverdeling in het NT2-boek niet representatief is voor de genderverdeling in de Nederlandse maatschappij, maar dat genderstereotypes bovendien in grote mate voorkomen in het NT2-boek. Mijn advies aan auteurs en uitgevers van NT2-boeken is dan ook om bewust om te gaan met het gender van voornamen die gebruikt worden in voorbeeldzinnen, afhankelijk van de actie die uitgevoerd wordt of het onderwerp dat besproken wordt in de voorbeeldzin. De voorbeeldzinnen in het NT2-boek zijn vrij conservatief en naar mijn idee zijn we als Nederlandse maatschappij inmiddels voorbij het punt dat bijvoorbeeld enkel mannen een keukenkast kunnen timmeren. Dit bleek ook uit de scores die de participanten in het experiment toekenden aan de zinnen. Toch gebruikte het NT2-boek in veel zinnen nog steeds een mannelijke of vrouwelijke voornaam gebaseerd op of de zin stereotiep mannelijk of vrouwelijk was. Ik raad auteurs van NT2-boeken aan om bewust bezig te zijn met het kiezen van mannelijke of vrouwelijke voornamen in voorbeeldzinnen en om je als schrijver zo min mogelijk te laten proberen te leiden door stereotypes en vooroordelen.

## 9. Referenties

- Aydinoğlu, N. (2014). Gender in English language teaching coursebooks. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 158, 233-239. doi:10.1016/j.sbspro.2014.12.081
- Ballantine, J., & Hammack, F. (Red.). (2011). *The Sociology of Education: A Systematic Analysis*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Biemmi, I. (2015) Gender in schools and culture: taking stock of education in Italy. *Gender and Education*, 27(7), 812-827. DOI: 10.1080/09540253.2015.1103841
- Blumberg, R. (2008). The invisible obstacle to educational equality: Gender bias in textbooks. *Prospects - Unesco*, 38(3), 345-361.
- Britton, G., & Lumpkin, M. (1977). For sale: Subliminal bias in textbooks. *The Reading Teacher*, 31(1), 40-45.
- Brugeilles, C., & Cromer, S. (Red.). (2009). *Promoting Gender Equality through Textbooks – A methodological Guide*. Paris, France: UNESCO.
- Centraal Bureau voor Statistiek (2018). *Bevolking; kerncijfers*. Geraadpleegd op <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/37296ned/table?ts=1523876645009>
- Cincotta, M. (1978). Textbooks and their influence on sex-role stereotype formation. *BABEL: Journal of the Australian Federation of MLTS Associations*, 14(3), 24-29.
- Clarkson, P. (1993). Gender, ethnicity and textbooks. *Australian Mathematics Teacher*, 49(2), 14-16.
- Coles, G. (1977). Dick and Jane Grow Up: Ideology in Adult Basic Education Readers. *Urban Education*, 12(1), 37-54. doi:10.1177/0042085977121003
- De Leeuw, E., & Groot, F. (2014). *Contact! Nederlands voor anderstaligen*. Amsterdam/Antwerpen: Intertaal.
- Dohmen, A. (2018, 14 en 15 april). Linda verkoopt meer hypotheeken dan Ouafa. *NRC*, p. 22-25.
- Europees Parlement. (2015). *Het beleid inzake gendergelijkheid in Nederland*. Brussel: Europees Parlement.
- Eurydice. (2010). *Gender Differences in Educational Outcomes: Study on the Measures Taken and the Current Situation in Europe*. Brussel: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency.
- Evans, L., & Davies, K. (2000). No sissy boys here: A Content Analysis of the Representation of Masculinity in Elementary School Reading Textbooks. *Sex Roles*, 42(3-4), 255-270.
- “gender bias.” In *Cambridge Dictionary*. Geraadpleegd op 24 juni 2018, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/gender-bias>

- "gender stereotypes." In *A Dictionary of Sociology*. Geraadpleegd op 14 juni 2018, <http://www.encyclopedia.com/social-sciences/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/gender-stereotypes>
- Gouvias, D., & Alexopoulos, C. (2016). Sexist stereotypes in the language textbooks of the greek primary school: A multidimensional approach. *Gender and Education*, 30(5), 642-662. doi:10.1080/09540253.2016.1237620
- Graham, A. (1975). The making of a non-sexist dictionary. In B. Thorne & N. Henley (Red.), *Language and Sex* (pp. 57-63). Rowley, Massachusetts: Newbury House Publishers, Inc.
- Hall, M. (2014). Gender Representations in Current EFL Textbooks in Iranian Secondary Schools. *Journal of Language Teaching & Research*, 5(2), 253–261.
- Hamilton, M. (1991). Masculine bias in the attribution of personhood: people = male, male = people. *Psychology of Women Quarterly*, 15(3), 393-402. doi:10.1111/j.1471-6402.1991.tb00415.x
- Hartman, P., & Judd, E. (1978). Sexism and TESOL Materials. *TESOL Quarterly*, 12, 383-393.
- Hellinger, M. (1980). For Men Must Work, and Women Must Weep: Sexism in English Language Textbooks Used in German Schools. *Women's Studies International Quarterly*, 3, 267-275.
- Hopp, C., Fennema, E., Frost, L., Hyde, J., & Ryan, M. (1990). Gender comparisons of mathematics attitudes and affect: A meta-Analysis. *Psychology of Women Quarterly*, 14(3), 299-324. doi:10.1111/j.1471-6402.1990.tb00022.x
- Hsu, F. (1992). *A case study of discriminatory gender stereotyping in Taiwan's elementary school textbooks* (Doctoral dissertation, Teachers College, Columbia University).
- Iwata, M. (1997). Depictions of the Gender Roles in Elementary Language Arts and Mathematics Textbooks in 1940s-1950s and the Present. *Working Papers of the Linguistics Circle*, 14, 23-32.
- Jones, M., Kitetu, C., & Sunderland, J. (1997). Discourse roles, gender and language textbook dialogues: Who learns what from John and Sally?. *Gender and Education*, 9(4), 469-490. DOI: 10.1080/09540259721204
- Kanarian, M., & Quina, K. (1984). Sex-related differences in mathematics: Aptitude or attitude? Artikel gepresenteerd op de jaarlijkse conferentie van Eastern Psychological Association, Baltimore.
- Kennison, S., & Trofe, J. (2003). Comprehending pronouns: A role for word-Specific gender stereotype information. *Journal of Psycholinguistic Research*, 32(3), 355-378. doi:10.1023/A:1023599719948
- Law, K., & Chan, A. (2004). Gender role stereotyping in Hong Kong's primary school Chinese language subject textbooks. *Asian Journal of Women's Studies*, 10, 49-69.

- Lee, J. F., & Collins, P. (2009). Australian English-language textbooks: the gender issues. *Gender and Education*, 21(4), 353-370.
- Macaulay, M., & Brice, C. (1997). Don't touch my projectile: Gender bias and stereotyping in syntactic examples. *Language –Baltimore- Linguistic Society of America-*, 73(4), 798-825.
- MacNell, L., Driscoll, A., & Hunt, A. (2015). What's in a Name: Exposing Gender Bias in Student Ratings of Teaching. *Innovative Higher Education –New York-*, 40(4), 291-303. DOI 10.1007/s10755-014-9313-4
- Michel, A. (Red.). (1986). Down with Stereotypes! Eliminating Sexism from Children's Literature and School Textbooks. Paris, France: UNESCO.
- MOVISIE (2015, november). Handreiking LHBT-emancipatie: Feiten en cijfers op een rij. Geraadpleegd op [https://www.soest.nl/fileadmin/redacteuren/afbeeldingen/Actueel/LHBT/11\\_4\\_Bijlage\\_3\\_Handreiking-LHBT-emancipatie-Feiten-en-cijfers-op-een-rij.pdf](https://www.soest.nl/fileadmin/redacteuren/afbeeldingen/Actueel/LHBT/11_4_Bijlage_3_Handreiking-LHBT-emancipatie-Feiten-en-cijfers-op-een-rij.pdf)
- Moser, F., & Hannover, B. (2014). How gender fair are German schoolbooks in the twenty-first century? An analysis of language and illustrations in schoolbooks for mathematics and German. *European journal of psychology of education*, 29(3), 387-407.
- Ndura, E. (2004). ESL and cultural bias: An analysis of elementary through high school textbooks in the western united states of america. *Language Culture and Curriculum*, 17(2), 143-153.
- Nederlandse voornamenbank (2018). *Meertens Instituut*. Geraadpleegd op <https://www.meertens.knaw.nl/nvb/>
- Nieuwe Start (2006). *Nederlands 0-A2 deel 1*. Utrecht: NCB Uitgeverij.
- Nieuw Nederlands. (2016). *Nieuw Nederlands 5e ed vmbo-t/havo 1 leerboek*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- Nieuw Nederlands. (2016). *Nieuw Nederlands 5e ed havo/vwo 1 leerboek*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- Nieuw Nederlands. (2016). *Nieuw Nederlands 5e ed vwo+ 1 leerboek*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- NOS (2018, 27 maart). Discriminatie op woningmarkt: Rachid komt moeilijker aan huis dan Jaap. Geraadpleegd op <https://nos.nl/artikel/2224614-discriminatie-op-woningmarkt-rachid-komt-moeilijker-aan-huis-dan-jaap.html>
- Op Niveau. (2015). *Nederlands Leeropdrachtenboek vmbo-bk*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Op Niveau. (2015). *Nederlands Leeropdrachtenboek vmbo-kgt*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.

- Op Niveau. (2015). *Nederlands Leeropdrachtenboek vmbo-t/havo*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Op Niveau. (2015). *Nederlands Leeropdrachtenboek havo/vwo*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Op Niveau. (2015). *Nederlands Leeropdrachtenboek vwo*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Porreca, K. (1984). Sexism in current ESL textbooks. *TESOL quarterly*, 18(4), 705-724.
- Rabelo, L., Bortoloti, R., & Souza, D. (2014). Dolls are for girls and not for boys: Evaluating the appropriateness of the implicit relational assessment procedure for school-age children. *The Psychological Record*, 64(1), 71-77. doi:10.1007/s40732-014-0006-2
- Ritchie, A. (2005). Whose code are you teaching? A popular Australian coursebook unravelled. *BABEL*, 39(3), 4-7.
- Schoenaerts, P., & van Loo, H. (2011). *Thematische woordenschat: Nederlands voor anderstaligen*. Amsterdam/Antwerpen: Intertaal.
- SER. (2014). *Discriminatie werkt niet! Advies 14/03*, Den Haag: Sociaal-Economische Raad.
- Silveira, J. (1980). Generic masculine words and thinking. In C. Kramarae (Red.), *The voices and words of women and men* (pp. 165-178). Oxford: Pergamon.
- Sleeter, C., & Grant, C. (2011). Race, class, gender and disability in current textbooks. In E.F. Provenzo, A. N. Shaver & M. Bello (Red.), *The Textbook as Discourse* (h. 12). Geraadpleegd op <https://www.taylorfrancis.com>
- Sunderland, J., Cowley, M., Abdul Rahim, F., Leontzakou, C., & Shattuck, J. (2000). From bias “In the text” to “Teacher talk around the text”: An exploration of teacher discourse and gendered foreign language textbook texts. *Linguistics and Education*, 11(3), 251-286. doi:10.1016/S0898-5898(00)00034-6
- Taks, H., & Verbruggen, K. (2014). *Taaltalent / Deel 1*. Bussum: Coutinho.
- Talent. (2014). *MAX VMBO-KGT – Leerjaar 1*. ‘s-Hertogenbosch: Malmberg.
- Talent. (2014). *MAX VMBO-T-HAVO – Leerjaar 1*. ‘s-Hertogenbosch: Malmberg.
- Talent. (2014). *MAX HAVO/VWO – Leerjaar 1*. ‘s-Hertogenbosch: Malmberg.
- Talent. (2014). *MAX VWO/GYMNASIUM – Leerjaar 1*. ‘s-Hertogenbosch: Malmberg.
- Ulrich, I., & Ezan, P. (2016). “Boys and dolls; girls and cars”: Children’s reactions to incongruent images in a retailer’s catalogue. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 44(10), 1047-1063. doi:10.1108/IJRDM-08-2015-0131
- Verbiest, A. (1997). *De oorbellen van de minister*. Amsterdam/Antwerpen: Contact.

- Yamada, M. (2011). Awareness of racial and ethnic diversity in Japanese junior high schools' English language textbooks. *Critical Inquiry in Language Studies*, 8(3), 289-312. doi:10.1080/15427587.2011.592131
- Youdell, D. (2005). Sex–gender–sexuality: How sex, gender and sexuality constellations are constituted in secondary school. *Gender and Education*, 17(3), 249-270.
- Zipes, J. (Ed.). (1986). *Don't Bet on the Prince: Contemporary Fairy Tales in North America and England*. Aldershot, Hants: Gower.

## 10. Bijlagen

### 10.1. Bijlage 1 – Instructie experiment

#### *Q\_intro.* **Beste participant,**

Je wordt uitgenodigd om mee te doen aan een onderzoek waarin je zinnen gaat beoordelen. Dit onderzoek voer ik uit in het kader van mijn Bachelorscriptie aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Meedoen aan het onderzoek houdt in dat je een online vragenlijst gaat invullen.

We gaan vertrouwelijk om met je gegevens. Je gegevens worden volledig anoniem gemaakt en bewaard volgens de aan de Radboud Universiteit geldende regels. Uitgangspunt is dat de anoniem gemaakte data tenminste 10 jaar ten behoeve van de wetenschappelijke gemeenschap opvraagbaar zijn.

Je doet vrijwillig mee aan dit onderzoek en kunt je deelname op elk moment tijdens het onderzoek stopzetten. Al je gegevens worden dan definitief verwijderd.

Door verder te gaan naar de volgende pagina, stem je ermee in dat je gegevens gebruikt mogen worden voor dit onderzoek.

Bedankt voor je deelname en succes!

Carlijn van Herpt  
c.vanherpt@student.ru.nl

#### *Qinstructie.* **Instructie**

In dit experiment krijg je 150 zinnen te zien. In elke zin zit een streepje, zoals te zien is in onderstaand voorbeeld. De streepjes zouden in elke zin vervangen kunnen worden door een voornaam. Geef telkens aan of je een mannelijke of een vrouwelijke voornaam beter vindt passen op de plaats van de streepjes. Je doet dit op een zevenpuntschaal, waarbij het bolletje helemaal links staat voor een mannelijke voornaam en het bolletje helemaal rechts voor een vrouwelijke voornaam. Als je denkt dat er zowel een mannelijke als een vrouwelijke voornaam op de plek van de streepjes kan staan, klik dan het middelste bolletje aan. De tussenliggende bolletjes laten je toe genuanceerder te antwoorden.

\_\_\_ borstelde zijn/haar haar voor de spiegel.



man



vrouw

Denk niet te lang na, maar probeer af te gaan op je eerste ingeving. Alle mogelijke antwoorden zijn sowieso juist.

## 10.2. Bijlage 2 – Gemiddelde scores van elk item

Item-nummer	Gemiddelde score	Standaard-deviatie	Gender voornaam	Originele zin
1	4,52	0,82	m	Fons kreeg plots een telefoontje tijdens de vergadering.
2	4,52	1,13	m	Wouter gaat niet akkoord.
3	3,64	1,08	v	Lien is moe. Ze gaat vroeg naar bed.
4	3,55	1,23	v	Olga is haar sleutels kwijt.
5	4,02	1,41	m	Thomas aarzelde even, en vroeg toen: 'Heb je zin in een kopje koffie?'
6	3,93	0,87	v	Tine studeert medicijnen aan de universiteit.
7	5,25	1,14	m	Bert gedraagt zich zoals zijn vader.
8	4,05	1,03	m	Willem kreeg een bekeuring voor foutparkeren.
9	4,39	1,19	m	Bert is aangesteld als hoofd van de dienst marketing.
10	3,32	1,20	m	Willem heeft een kop warme chocolademelk besteld.
11	4,00	1,26	v	Hilda is gestopt met haar studie filosofie.
12	1,18	0,39	v	Zonder make-up herken je Andrea bijna niet.
13	5,16	1,57	m	Joop is verdrietig omdat zijn vrouw wil scheiden.
14	4,61	1,10	m	Lucas kan erg goed spannende verhalen vertellen.
15	5,75	0,97	m	Tijdens het gevecht kreeg Jan een klap in zijn gezicht.
16	3,36	1,01	v	Anja houdt niet van autorijden; ze wordt snel misselijk.
17	2,86	1,19	m	Pim onderstreept alle belangrijke woorden in zijn boek.
18	3,02	1,02	v	Norma wil haar hondje meenemen op vakantie.
19	1,91	1,07	v	Miranda draagt een mooie ketting om haar hals.
20	5,39	0,92	m	George vertelt altijd zulke flauwe grappen.
21	6,05	0,94	m	Gert is getrouwd met de dochter van de burgemeester.
22	4,02	1,11	v	Kim heeft haar record hardlopen verbeterd.
23	3,41	1,00	m	Johan is zijn tante in het ziekenhuis gaan bezoeken.
24	4,13	1,29	m	Toen Dave het slechte nieuws hoorde, kon hij zich moeilijk beheersen.
25	3,41	1,19	m	Jonas is nuchter. Hij kan rijden.
26	3,23	1,05	m	Jean-Yves doet altijd zijn uiterste best in de klas.
27	5,27	1,02	m	Toon moet voor zaken naar het buitenland.

28	4,41	1,00	v	Lydia was enigszins boos toen ze hoorde dat ze niet geslaagd was.
29	5,77	1,03	m	Simon heeft een relatie met een gescheiden vrouw.
30	4,91	1,18	m	Mark is historicus. Hij weet alles van de 16e eeuw.
31	3,43	1,19	v	Andrea glimlachte. Ze voelde zich gelukkig.
32	2,93	1,19	v	Margot wil graag een stukje chocolade.
33	3,84	1,06	v	Anouk bakt de vis in een beetje olie.
34	4,05	0,30	v	Nina zal morgen vertrekken.
35	3,11	1,13	v	Greta zet nog elke maand verse bloemen op het graf van haar ouders.
36	4,16	0,71	m	Peter nam het besluit een nieuwe baan te gaan zoeken.
37	3,86	1,09	m	Stefan citeert soms uit toneelstukken van William Shakespeare.
38	4,20	1,05	m	Simon had tien sollicitatiebrieven geschreven, maar niemand heeft hem uitgenodigd voor een gesprek.
39	5,23	1,01	m	Maarten moest bij de rector komen vanwege zijn slechte gedrag in de klas.
40	4,11	0,78	v	Jasmine is geslaagd voor het theoretische gedeelte van het rijexamen.
41	5,91	1,01	m	Joost heeft de hele avond zitten timmeren aan een keukenkast.
42	3,91	1,12	v	Loes heeft problemen met haar auto.
43	4,25	1,06	m	Van de ene dag op de andere was Bob zijn baan kwijt.
44	4,16	0,90	m	Fred is een beetje zielig: hij heeft bijna geen vrienden.
45	3,80	1,13	v	Griet heeft verschrikkelijk haar best gedaan.
46	3,98	1,17	m	Luc neemt een halfuur lunchpauze, dan kan hij 's avonds namelijk vroeger naar huis.
47	4,09	0,94	m	Door zijn verkoudheid kon Piet niet goed ademen.
48	3,91	0,71	m	Op de muziekschool leert Jim noten lezen.
49	3,00	1,29	v	Bea verzorgt haar oude moeder: ze doet de was, doet haar boodschappen, kookt voor haar ...
50	3,64	0,99	v	Marianne kan heel levendig vertellen.
51	3,27	1,13	m	Luc heeft een dozijn flessen rode wijn besteld.
52	3,34	0,96	v	Marieke nam afscheid van alle mensen die ze op vakantie had leren kennen.
53	4,02	0,97	v	Inge heeft pas een nieuwe fiets.
54	4,42	1,29	v	Karen, ben je wakker? Het is al tien uur!
55	4,91	1,22	m	Koen heeft mijn pen afgepakt!
56	4,32	0,98	m	Door een auto-ongeluk is Bas nu arbeidsongeschikt.

57	2,61	0,97	v	Margo wil haar kamer in felle kleuren schilderen.
58	3,82	1,04	m	Wilco beheerst de grammatica volledig.
59	4,57	1,34	m	Wim vindt dat de politie hem niet eerlijk behandeld heeft. Hij gaat een klacht indienen.
60	2,89	1,11	v	Iris kwam tot de conclusie dat ze een kind wilde.
61	4,23	0,68	m	Frits is ontslagen en moet gaan stempelen.
62	5,93	0,95	m	Jeroen volgt een militaire opleiding.
63	5,30	1,25	v	Pas op haar twintigste vertelde Anneke haar ouders dat ze homoseksueel was.
64	4,18	1,13	m	Attentie, attentie! Kasper zoekt zijn mama. Hij wacht op haar bij de receptie.
65	4,32	0,91	v	Els werkt aan de universiteit.
66	4,18	0,72	m	Joop trok de conclusie dat hij een andere baan moest zoeken.
67	3,07	1,04	v	Selma vindt de zorg voor haar kinderen het belangrijkste in haar leven.
68	4,23	1,26	m	Jonathan ging eerder uit de les met het smoesje dat hij naar de dokter moest.
69	3,93	0,93	m	Omdat het op het werk zo druk is, snakt Wim naar vakantie.
70	1,3	0,79	v	Marie draagt een leuke jurk.
71	4,32	0,88	m	Daan speelt tennis bij een club in Zwolle.
72	2,68	1,03	v	Tessa maakte een complimentje over mijn nieuwe jas.
73	3,40	1,12	m	Jan is een specialist in taal: hij kent elke grammatica regel.
74	4,02	1,06	m	Bas klaagt altijd dat hij te veel werk heeft.
75	4,98	1,25	m	Joris lijkt een beetje op zijn grootvader; ze hebben dezelfde ogen.
76	4,00	0,75	m	Gert laat zijn strippenkaart aan de buschauffeur zien.
77	3,98	0,66	v	Lena beschikt over veel muzikaal talent.
78	3,75	1,16	m	Niels was een lastig kind: altijd maar huilen.
79	4,36	0,97	v	Bep heeft veel te snel gegeten. Nu heeft ze maagpijn.
80	3,98	0,98	v	Kelly kocht een enkeltje Breda aan het loket.
81	3,64	0,99	v	Linda lijkt moe, maar eigenlijk is ze ziek.
82	3,95	1,35	v	Maria kan zowel heel lage als heel hoge tonen zingen.
83	4,23	1,10	m	Herman werkt mee aan de verkiezingscampagne van de socialistische partij.
84	3,64	1,12	m	Joost gaat een jaar lang op wereldreis.
85	3,95	0,61	v	Ada gaat op vakantie in Noord-Frankrijk.
86	3,05	1,16	v	Martha maakte zich druk over de hond die haar planten had opgegeten.

87	2,84	1,10	v	Céline kan hartstikke goed dansen.
88	3,34	1,03	m	Marc heeft een verhaal geschreven.
89	5,61	1,06	m	Met een schop heeft Bernd een diepe kuil gegraven.
90	3,93	0,82	m	Vandaag zal Sander wel beter zijn.
91	4,30	1,27	m	Jorrit bleef maar zeuren, en uiteindelijk gaf zijn moeder toe: hij kreeg nog een ijsje.
92	2,89	1,33	v	Ilse kocht een paar tijdschriften voor ze in de trein stapte.
93	4,56	1,12	m	Piet was op zijn hoofd gevallen en de dokter heeft de wond met tien draadjes moeten hechten.
94	4,43	1,23	v	Marina schept vaak op over hoe rijk haar vader is.
95	3,61	1,33	v	Merel wil voor haar verjaardag een vulpen; dat is een pen die je zelf met inkt moet vullen.
96	5,34	0,83	m	Pieter speelt gitaar in een band.
97	4,09	1,10	m	Doet Piet mee met de wedstrijd hardlopen?
98	2,64	1,01	v	Door de opwinding liet Rita haar glas wijn vallen.
99	3,16	1,20	m	Frits werkt deeltijd sinds zijn vader ziek is.
100	3,07	1,09	v	Claudia heeft ons haar vakantiefoto's getoond.
101	4,00	1,10	v	Annie heeft haar nieuwe cd's al beluisterd.
102	4,47	1,10	v	Janet zegt dat ze een koffie wil.
103	4,2	1,37	m	Ik zie dat afspraakje met Jan helemaal zitten.
104	4,09	0,94	v	Laura heeft een grote algemene kennis.
105	4,23	1,33	v	Ria zat op de bank televisie te kijken.
106	4,20	0,97	m	We hebben Berend gevraagd om mee te werken, maar zijn antwoord is negatief.
107	4,39	0,97	v	Ik versta Marianne niet zo goed, ze spreekt namelijk te plat.
108	4,18	0,95	m	Dieter werkt te hard. Daarom is hij zo moe.
109	3,39	1,06	m	Max gaat vanavond niet uit, want hij heeft geen zin.
110	4,11	0,84	v	Fleur woont in een studentenkamer onder dat schuine dak.
111	3,8	0,95	v	Jeanine drinkt liever melk dan koffie.
112	4,14	1,11	m	Marc kreunde van de pijn.
113	2,91	1,12	v	Mies moet de baby nog aankleden.
114	4,23	0,83	v	Het werk dat Julia nu doet, bevredigt haar niet echt.
115	2,96	1,28	v	Marie probeert dagelijks twee liter water te drinken, omdat dat gezond is.
116	4,23	0,94	m	Adam is zijn schooltas vergeten in de trein.
117	3,23	1,22	v	Pia lijkt erg op haar zus. Ze hebben dezelfde ogen.
118	4,41	1,00	v	Wil jij Anna even roepen, het eten is klaar.

119	6,00	1,10	m	Koos heeft een betrekkelijk jonge vriendin.
120	4,11	0,95	m	Jaap is nog niet op de hoogte van de laatste veranderingen.
121	3,42	1,22	m	Tom werkt vrijwillig in het museum.
122	4,02	1,05	v	Kim tenniste al als prof op haar 16de.
123	3,84	0,89	v	Linda heeft een prijs gewonnen op het zwemtoernooi.
124	4,36	1,38	m	Sinds Franklin 60 jaar is, heeft hij meer last van kwaaltjes: pijn in de rug, hoge bloeddruk, ...
125	3,43	1,07	v	Klaartje spreekt vloeiend Frans en Engels.
126	3,2	0,95	m	Henk zit permanent aan zijn problemen te denken.
127	3,57	1,39	v	Inge bestudeert de verschillen tussen de Limburgse dialecten.
128	5,62	1,27	m	Filip was vergeten het prijskaartje van zijn nieuwe overhemd te halen.
129	3,11	1,32	v	Tessa draagt een ring van goud.
130	3,66	1,12	m	Klaas staat op de voorgrond op deze foto.
131	3,48	1,13	m	Ik denk dat Henk verliefd is.
132	3,84	0,96	v	Het was een grote teleurstelling voor Gerda dat ze niet geslaagd was.
133	4,25	1,04	v	Carola gaat slechts nu en dan naar de bioscoop.
134	4,02	0,79	m	Frank kan niet werken door zijn zwakke gezondheid.
135	5,23	1,16	m	Xavier maakte het eerste doelpunt van de wedstrijd.
136	4,02	1,07	m	Ik weet niet meer precies wat Jort gezegd heeft. Al sla je me dood.
137	3,86	0,59	m	Mohammed zit op een gymnasium in Amsterdam
138	3,8	0,88	m	Mario heeft zijn diploma behaald, en hij is erg blij.
139	4,11	0,75	m	Joop moest vertrekken. Hij is net weggereden.
140	4,31	1,06	m	Arend heeft een hoge sprong gemaakt.
141	2,59	1,19	m	Wim vindt het niet goed dat kinderen zoveel geweld op de televisie zien.
142	3,27	1,00	v	Anna zit in stilte een boek te lezen.
143	3,64	1,28	v	Myriam hecht veel belang aan tradities.
144	6,57	0,95	m	Martijn scheert zich elke ochtend voor de spiegel.
145	3,14	1,36	v	Hanna wast het kopje af omdat het vuil is.
146	5,5	1,15	m	John is zo sterk als een leeuw' is een vergelijking.
147	4,52	1,09	v	Olivia wil een tweedehands auto kopen.
148	2,41	1,09	v	Marion volgt een opleiding aan de dansacademie.

149	4,89	1,35	m	Steven lijkt erg op zijn oudere broer.
150	4,24	0,91	m	Pedro komt uit Spanje.